

تحلیل هماهنگی بین سیاست‌گذاری آموزش عالی و اشتغال و پیامدهای آن (بررسی موردی دانشگاه شهید بهشتی)

مقدمه: سیاست‌گذاری، تصمیم‌گیری با هدف افزایش رفاه و یا حل یک مسئله اجتماعی است که چگونگی توزیع منابع و تسهیلات برای دستیابی به اهدافی خاص را مشخص می‌کند. وجود هماهنگی در ارکان سیاست‌گذاری که مؤید نظم اجتماعی است، زمینه تحقق اهداف نظام اجتماعی فراهم می‌کند. نهاد علم و به‌ویژه آموزش عالی در صدد تربیت نیروی انسانی دارای مهارتی است که متناسب با شرایط حال و آینده کشور، برخوردار از دانش و توانایی به‌کارگیری آن باشد. معرف کارآمدی نظام آموزش عالی میزان انطباق‌پذیری آن با بازار کار است. مسئله موردبررسی این مقاله عدم هماهنگی سیاست‌گذاری بین بخش آموزش عالی و بخش اشتغال و پیامدهای ناشی از آن است.

روش: در این مطالعه، به اهداف و سؤالات تحقیق در دو سطح تحلیل خرد و کلان پاسخ داده شده است. در سطح کلان از شیوه تحلیل محتوا و تحلیل ثانویه به کمک آمارهای موجود و در سطح خرد، از روش پیمایش استفاده شد. یافته‌ها: در سطح کلان تحلیل محتوای برنامه‌های توسعه پنج‌ساله نشان داد، فقط در ۷ درصد از مواد مرتبط با سیاست‌گذاریهای اشتغال و آموزش به رابطه هماهنگی میان این دو بخش توجه شده است. بیشترین هماهنگی در بین برنامه‌های توسعه، با ۱۰،۷ درصد مواد، در برنامه توسعه دوم (۷۸-۱۳۷۴) قابل مشاهده است. همچنین به هر میزان در برنامه‌های توسعه، سیاستهای اشتغال و آموزش متناسب با یکدیگر تدوین بشود، در سالهای پس از اجرایی شدن آن، هماهنگی این دو بخش قابل مشاهده است. در سطح خرد نیز نتایج از ناهماهنگی بین‌بخشی گواهی می‌داد. حدود ۴۰ درصد از فارغ‌التحصیلان دانشگاه شهید بهشتی بیکار بودند. از بین فارغ‌التحصیلان شاغل حدود ۱۲ درصد تناسب بین رشته و شغل خود را خیلی کم ارزیابی کرده‌اند. بیکاری فارغ‌التحصیلان یا عدم تناسب شغل آنان با رشته و مقطع تحصیلی محصول ناهماهنگی در بین دو بخش اشتغال و آموزش عالی در کلان است و منجر به بروز مسائلی چون بیکاری تحصیلکردگان، مهاجرت متخصصان و در نتیجه اتلاف سرمایه می‌شود.

بحث: موج روزافزون بیکاری فارغ‌التحصیلان و نیرویهای متخصص در کشور حاصل این ناهماهنگی در این دو رکن نظام اجتماعی در سطح سیاست‌گذاری است که نه تنها ارتقای رفاه اجتماعی را به همراه نخواهد داشت، بلکه منجر به مسائلی چون بیکاری نیروی انسانی متخصص، نارضایتی اجتماعی سیاسی و تمایل به مهاجرت از کشور خواهد شد.

۱. داود پرچمی^۱
دکتر جامعه‌شناس، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
(نویسنده مسئول)
<dp206pd@yahoo.com>

۲. یکتا آشوری^۲
کارشناس ارشد پژوهشگری اجتماعی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

واژه‌های کلیدی:

سیاست‌گذاری اجتماعی، آموزش، آموزش عالی، اشتغال، رفاه اجتماعی و نظم

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۶/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۵/۲۶

The Study of Social Policy in the Field of Higher Education and Employment and its Outcomes: A Case Study of Shahid Beheshti University

▶ **1- Davood Parchami**
Ph.D in psychology,
Department of Sociology,
Faculty of Literature and
Humanities, Shahid Beheshti
University, Tehran, Iran.
(corresponding author)
<dp206pd@yahoo.com>

▶ **2- Yekta Ashoori**
M.A in Social Research,
Department of Sociology,
Faculty of Literature and
Humanities, Shahid Beheshti
University, Tehran, Iran.

Key Words

Employment, Higher education, Policy making, Social order, Social policy, Social welfare

Received: 2018/09/14

Accepted: 2020/08/16

Introduction: Social Policy refers to the government decisions on distribution of resources and facilities for achieving a certain goal in a particular period of time. These decisions are aimed at increasing the society members' well-being and/or solving a social problem. Harmony in section and inter-section policy making provides social order, which is necessary as the basis for achieving the social system objectives.

One of the most important indicators of efficacy in higher education system is its compatibility with business market and employment. This study deals with the lack of coordination in policy making between Ministry of Higher Education and Employment Department as well as the outcomes due to the certain objectives, like social order and well-being

Method: In this study, the research questions have been addressed at two levels; micro and macro-analyses. In macro level, content analysis and secondary analysis with the help of available statistics, and in micro level, the survey method have been applied.

Findings: In macro-level, the findings indicated lack of coordination between higher education and employment policies with respect to the five-year development plans. The micro-level findings also highlighted the inter-section lack of harmony.

Discussion: In fact, graduates' unemployment or lack of harmony between their jobs and fields of study/levels of education relates to the lack of coordination between the two sections of employment and higher education in macro-level. Such disharmony has disturbed the balance between supply and demand of expert forces and caused disorders in the society. Such disorder leads to graduates' unemployment, experts' emigration, accordingly wastes the country's capital.

Extended Abstract

Introduction: Social Policy refers to the government decisions on distribution of resources and facilities for achieving a certain goal in a particular period of time. These decisions are aimed at increasing the society members' well-being and/or solving a social problem. Harmony in section and inter-section policy making provides social order, which is necessary as the basis for achieving the social system objectives. Organizations in charge and especially the Ministry of Higher Education are expected to train skilled human forces who are equipped with knowledge and are able to use it proportionately with the current and future status of the country as well. One of the most important indicators of efficacy in higher education system is its compatibility with business market and employment. In fact, higher education and employment are two decisive sections of social system. Policy making in these two areas requires coordination and some considerations such as the size and level of their needs simultaneously. Despite the economic problems in the status quo, which have led to unemployment rise, the considerable rate of unemployment of the educated labor forces in the country shows incompatibility between the policies of these two sections. In other words, this study deals with the lack of coordination in policy making between the Ministry of Higher Education and Employment Department as well as the outcomes due to the certain objectives, like social order and well-being.

Method: In this study, the research questions have been addressed at two levels; micro and macro-analyses. In macro-level, documentary research method has been applied. At first, by adopting content analysis method, above-mentioned documents and Five-year development plans of the Islamic Republic of Iran, were used to examine the coordination between two sections of employment and higher education with respect to these development plan. Then by making use of the secondary analysis and using the current statistics, the harmony between these two sections were investigated. Such intersection harmony was measured through survey research method on the graduate students of Shahid Beheshti University.

Findings: The findings of this study showed that the more there was harmony between employment and education policies, the more statistical co-ordination; therefore, the more compatibility appears to exist between these two sections out-

puts after their administration. In macro-level, the findings indicated the lack of co-ordination between higher education and employment policies with respect to the five-year development plans. It represents the gap between the graduate students and job opportunities.

Table (1) Table of Content Analysis of Coordination between Education and Employment in Development Plans

Development Plans	Education	Higher Education	Employment	Co-ordination Between Education and Employment
1st. plan	25.74	10.89	8.91	8.91
2nd. plan	32.06	6.87	14.50	10.69
3rd. plan	20.60	4.02	10.55	6.03
4th. Plan	21.13	3.29	11.74	5.16
Percent of each Section proportionate to the whole of plans	-	-	-	7.14

It is worth mentioning that as far as the education and employment policies have been codified proportionate to each other in the five-year development plans, the more coordination between these two sections can be observed in the years after their execution. As it has been displayed in table 1, in the second development plan which took four years (from 1374 to 1378) to be operationalized, the highest percentage relates to the coordination between education and employment. Such high rate of coordination is parallel with the trend of two curves of graduate and employment between the years of 79-83. In fact, the coordination between these two sections in this level is the output of appropriate inter-section policy making. In the end, the lack of coordination between higher education and employment in macro-level policy making will lead to inequality and increase unemployment all through the country and accordingly reduce the economic well-being. On the other hand, it may increase the rate of emigration among the educated people and crimes/deviations as well. The micro-level findings also highlighted the inter-section lack of harmony. From 588 graduate students from Shahid Beheshti Univer-

sity, 61.4% are employed and 38.6% are unemployed. Moreover, among B.A/B.S graduates, 62%, among M.A/M.S graduates, 33% and among Ph.D. graduates, 6% are unemployed.

Table (2) The Percentage of Participants' Employment Status for each Educational Level in Separate

Participants' Categories	B.A/B.S	M.A/M.S	Ph.D.
Employed	37.9	67.2	93.9
Unemployed	62.1	32.8	6.1

Among the employed graduates, the harmony between jobs and the fields/levels of study have been examined. Findings show that from employed graduates, 7.2% consists of those whose occupations have no harmony with their fields of study, 5.3% shows very little harmony though. On the other hand, 20.4% of B.A/B.S graduates, 47.3% of M.A/M.S graduates, and 19.5% of Ph.D. graduates are doing the jobs that require lower levels of education/expertise.

Discussion: In fact, graduates' employment or the lack of harmony between their jobs and fields of study/levels of education relates to the lack of coordination between the two sections of employment and higher education in micro-level. Such disharmony has disturbed the balance between supply and demand of expert forces and caused disorders in the society. Such disorder leads to graduates' unemployment, experts' emigration, and accordingly wastes the country's capital. Waste of capital is in fact a situation that despite devoting macro budget to human forces training and converting them to skilled human forces in different education levels, there is no chance to hire or make use of them in different economic sections. Furthermore, the waste of financial resources is the outcome of disharmony between the two sections of higher education and employment in macro-level. On the other hand, increasing the coordination between these two sections at micro-level will lead to an increase in the levels of satisfaction toward life and policy, and enhance self-esteem, hope toward future, social commitment, social belonging, feeling of contribution/engagement in the country, and feeling of satisfaction from life standards among graduates. The tendency to emigrate to other countries for living and studying will also decrease. In other words, if graduates work in line

with their skills/expertise for which they have been trained, they will be converted to the expert human resources who can not only bring economic efficiency to the country but they can also bring about positive social changes. Among those positive outcomes, we can refer to the most important feature which is the increase in satisfaction toward life standards.

Ethical considerations

Funds

This paper is part of the Yekta Ashoori's master's thesis entitled "The study of the social consequences of employment and higher education policy (with emphasis on social order and welfare)" in the Department of Sociology at the Faculty of Literature and Humanities at the Shahid Beheshti University, under the guidance of Dr. Davood Parchami.

Contribution of authors

All authors have contributed to the design, execution and writing of all sections of this article.

Conflict of interest

According to the authors, there is no conflict of interest in this article.

Adherence to the principles of research ethics

The authors have observed all the ethical issues of the research in this article, including informed consent and not harming the participants.

مقدمه

سیاست‌گذاری تصمیم‌گیریهای حکومت در چگونگی توزیع منابع و تسهیلات برای دستیابی به اهدافی خاص در یک دوره زمانی مشخص است. این تصمیم‌گیریها با هدف افزایش رفاه اعضای جامعه، اموری مانند آموزش، بهداشت و درمان، اشتغال، مسکن و تأمین اجتماعی و یا حل یک مسئله اجتماعی انجام می‌شود. وجود هماهنگی در سیاست‌گذاریهای بخشی و بین‌بخشی نظم اجتماعی را به‌عنوان زمینه تحقق اهداف نظام اجتماعی فراهم می‌کند. سیاست‌گذاری در مرحله شکل‌گیری با شناخت مسئله اجتماعی، ریشه و علل آن آغاز و در مراحل بعد با طراحی خط‌مشی حل مسائل در قالب قوانین و مقررات، طرحها و برنامه‌ها ادامه می‌یابد.

سیاست‌گذاری اجتماعی، سازوکار تنظیم درونی نظام اجتماعی برای تسهیل دستیابی به اهداف اساسی نهادهای جامعه و تبدیل وضع موجود به وضع مطلوب یا نظم اجتماعی جدید است. در این میان وجود اختلال در نظام اجتماعی محرک اساسی تدوین سیاست‌گذاری در جامعه است که سیاست‌گذاران با هدف رفع آن و رسیدن به نظم جدید بدان اقدام می‌کنند. لذا صرفاً در شرایطی که این سیاستها متناسب با وضع موجود طراحی و تدوین شوند، می‌توان انتظار داشت که تغییرات مورد انتظار به سمت تحقق نظم مطلوب هدایت شود. حال آنکه اختلال در هر یک از مراحل سیاست‌گذاری به‌ویژه اختلال در هماهنگی بین بخشهای مختلف در برنامه‌ریزیها، نظم در نظام اجتماعی را مختل و از این طریق دستیابی به اهداف را تضعیف و در نتیجه رفاه اجتماعی جامعه را کاهش خواهد داد که در نتیجه رفاه افراد جامعه را نیز تحت شعاع قرار می‌دهد. بی‌نظمی در جامعه زمینه بروز مسائل اجتماعی را فراهم می‌کند.

یکی از کارکردهای مهم نهاد علم و به‌تبع آموزش عالی، تربیت نیروی انسانی دارای

مهارتی است که متناسب با شرایط حال و آینده کشور، برخوردار از دانش و توانایی به‌کارگیری آن باشد. لذا ضروری است که نظام آموزش عالی به‌منظور تربیت نیروی انسانی متخصص در راستای مقتضیات اجتماعی و نیازهای شغلی از اطلاع دقیق و بهنگام از نیازها و الزامات بنگاههای اقتصادی با هدف اصلاح مکانیزم آموزش و آماده‌سازی دانشجویان برخوردار باشد تا علاوه بر آنکه دانشگاهها بتوانند نظامی برای پاسخگویی به نیازهای جامعه در تربیت نیروی انسانی متخصص و فرصتی برای ترمیم و تأمین نیروی انسانی متخصص و مجهز به دانش و مهارت روز را برای صنایع فراهم کنند، فارغ‌التحصیلان مراکز آموزش عالی نیز از فرصتهای شغلی موجود بهتر و بیشتر بهره‌گیرند. به همین منظور معرف کارآمدی نظام آموزش عالی میزان انطباق‌پذیری آن با بازار کار و اشتغال است و کارآمدی تناسب نوع مهارتها با نیازهای بازار کار و همچنین تناسب سطح و اندازه آن با نیازها است.

درحال حاضر نرخ قابل توجه بیکاری نیروی کار تحصیل کرده در کشور گواهی بر عدم انطباق‌پذیری سیاستهای این دو بخش است. بر اساس طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران در پاییز سال ۱۳۹۸، ۱ میلیون ۲۵۰ هزار نفر جمعیت بیکار ۱۵ سال و بیشتر فارغ‌التحصیل آموزش عالی (نرخ ۱۷.۴ درصد) محسوب می‌شوند. نکته حایز اهمیت آن است که سهم این جمعیت بیکاران فارغ‌التحصیل آموزش عالی از کل بیکاران بیش از ۴۳ درصد است که نسبت به پاییز سال ۱۳۹۷ این سهم بیکاران رشد داشته است. به‌عبارت‌دیگر حدود نیمی از بیکاران پاییز ۹۸ را فارغ‌التحصیلان آموزش عالی تشکیل می‌دهند. این در حالی است که سهم جمعیت شاغل فارغ‌التحصیل آموزش عالی از کل شاغلان در پاییز ۱۳۹۸، فقط ۲۴ درصد است. این در حالی است که در اسناد بالادستی، اعم از سند چشم‌انداز و برنامه‌های توسعه، تربیت نیروی انسانی متخصص و متعهد، دانش‌مدار، خلاق و کارآفرین؛ منطبق با نیازهای جامعه و بازار کار، با هدف توسعه کمی و کیفی مورد تأکید واقع شده است. جدول (۱) به‌خوبی نشان می‌دهد علاوه بر آنکه درصد بیکاران تحصیل‌کرده دانشگاهی در

سالهای ۱۳۸۵-۱۳۹۰ افزایش یافته است، بلکه این روند رو به رشد بیکاری فارغ‌التحصیلان بر تمامی مقاطع تحصیلی (۱۳.۳ درصد کارشناسی، ۹ درصد کارشناسی ارشد و ۳.۶ درصد دکترای حرفه‌ای و تخصصی) سایه افکنده است.

نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر برحسب مدرک تحصیلی در سالهای ۱۳۸۹ لغایت ۱۳۹۲

مقطع	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲
فوق‌دیپلم	۲۲.۸	۱۷.۶	۱۸.۴	۱۴.۹
کارشناسی	۲۱.۶	۲۱.۹	۲۳.۷	۲۱.۷
کارشناسی ارشد و دکترای حرفه‌ای	۸	۱۱.۵	۱۳.۷	۱۵
دکتری تخصصی	۱.۶	۰.۱	۲.۶	۱.۷

منبع: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران، ۲۰۱۴

نتایج تحقیقات و آمارهای موجود، از شکافی قابل توجه میان عرضه و تقاضای نیروی انسانی متخصص به نفع عرضه حکایت دارد. محاسبه‌ای تراز نیروی انسانی متخصص (شکاف میان عرضه دانشجویان دانشگاه‌های دولتی و آزاد و تقاضای دولتی برای نیروی انسانی متخصص) در برنامه دوم توسعه، اضافه عرضه نیروی انسانی بالغ بر ۴۶۷ هزار نفر را نشان می‌دهد (طایی و سیاری، ۱۹۹۸). نکته حائز اهمیت آن است که این شکاف میان عرضه و تقاضای نیروی متخصص که بدون در نظر گرفتن نیازمندیهای بخشهای مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی مهارتهای موجود در بازار کار ایجاد شده است، توازن و تعادل بین عرضه و تقاضا را بر هم زده، جامعه را دچار بی‌نظمی کرده و این بی‌نظمی در سطح کلان بر میزان تعهد و تعلق به جامعه، رضایت و احساس رفاه دانش‌آموختگان اثرات منفی به‌جای می‌گذارد. در این میان باید اشاره کرد که اگر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در دو بخش آموزش و اشتغال به‌ویژه در شرایط اجتماعی اقتصادی کشور ایران از گذرگاه نظم عبور کند، منجر به ایجاد تعادل و ارتقاء کارآمدی جامعه در دستیابی به رفاه، آسایش و سایر اهداف نظام

اجتماعی می‌شود و در صورت عدم تحقق این نظم، پیامدهایی چون بروز اختلالات اجتماعی و در نتیجه کاهش رفاه فردی و اجتماعی، تعادل جامعه را به خطر خواهد انداخت. با تکیه بر این گزاره، مسئله شدن بیکاری فارغ‌التحصیلان را می‌توان، در نحوه سیاست‌گذاریها و برنامه‌های دو بخش اشتغال و آموزش عالی و ضعف هماهنگی میان این دو بخش دنبال کرد. لذا مسئله مورد بررسی این مقاله، عدم هماهنگی سیاست‌گذاری بین بخش آموزش عالی و اشتغال و پیامدهای ناشی از آن با توجه به اهداف منبعث از سیاست‌گذاری اجتماعی که نظم اجتماعی و رفاه است.

پیشینه تجربی

مطالعات متعددی در خصوص شکاف میان آموزش و بازار کار صورت گرفته است، در ادامه تلاش می‌شود به‌طور مختصر به مواردی که ارتباط نزدیک‌تری با موضوع مورد مطالعه شده پرداخته شود. عزیزی (۲۰۰۴) با تأکید بر انطباق سیاست‌گذاری آموزش عالی با نیازهای بازار کار، درصدد تبیین ضرورت مهندسی مجدد ارتباط نظام آموزش عالی با شرایط نو و واقعیت انکارناپذیر بازار کار بود. در این تحقیق وجود شکاف مهارتی میان نیازهای صنایع از نظر قابلیت‌ها و توانایی‌های مورد انتظار و ویژگی‌های مهارتی فارغ‌التحصیلان چه ناشی از کمبودهای فرایندی (ناتوانی نظام آموزش عالی و نظام اشتغالی جامعه در انطباق افراد ماهر با فرصت‌های شغلی موجود) و چه ناشی از کمبودها و نارسایی‌های ساختاری (شکاف موجود بین نیازمندی‌های صنعت و تجارت و مهارت‌های موجود در بازار کار) علت تناسب ضعیف میان آموزش عالی و بازار کار شمرده شد. توتونچی و نصیری‌زاده (۲۰۰۷)، توسعه ناموزون، بی‌برنامگی و سرگردانی در توسعه کمی آموزش عالی و عدم انطباق لازم برون‌داده‌های آن با نیازهای بازار کار را دلیل ناکارآمدی بازار کار در به‌کارگیری دانش‌آموخته‌های آموزش عالی در مشاغل مرتبط با رشته‌های تحصیلی دانسته است؛ و نهایتاً بر تدوین سیاست‌گذاریها و

برنامه‌ریزیها نظام آموزش عالی کشور به‌نحوی که منجر به انطباق و سازگاری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی با شرایط نوین اقتصاد دانش‌محور، تحولات فناوری و نیازهای بازار کار شود، تأکید کرد. انتظاری (۲۰۰۹) نیز در راستای بهبود هماهنگی نظام آموزش عالی با تحولات نظام اشتغال مدلی را پیشنهاد داد که در آن نظام اشتغال بر پایه اهداف جزئی رشد اقتصادی، رشد بهره‌وری، نیاز تحولات به دانش را به نظام آموزش عالی اعلام کرده تا نیاز آموزش عالی به دانشجویان بر اساس اهداف جزئی پذیرش دانشجو برحسب رشته‌ها در نظام آموزش عالی در دانشگاه‌های دولتی مشخص شود و با تدوین برنامه‌های آموزشی مرتبط و جدید به توسعه اقتصادی (به‌عنوان فرایند یادگیری) توسعه مبتنی بر دانش کمک کند. رحمانی و کتولی (۲۰۰۳) علاوه بر شمردن چالشهای نظام آموزش عالی در ارتباط با اشتغال فارغ‌التحصیلان، دو عامل نحوه تدوین سیاستها و خط‌مشیها (وجود ناهماهنگی و اختلاف نظر بین قانون‌گذار و مجری) و عدم نظارت و ارزیابی در اجرای برنامه‌ها، علل اصلی آن برمی‌شمارد. شجاعی (۲۰۰۷) در پژوهش پیمایشی در بین مدیران اجرایی نشان داد رشته‌های تحصیلی دانشگاه نه در بخش خدمات و نه در بخش صنعت تأمین‌کننده مهارتهای شغلی موردنیاز بازار کار نیستند. از طرف دیگر پریدخت وحیدی (۲۰۰۲) بجای پرداختن به تأثیر سیاست‌گذاریها آموزش عالی در حیطه سیاست‌گذاریهای بازار کار در بحث اصلاح سیاستهای برنامه سوم، به توصیه سیاستهای پیشنهادی در خصوص لزوم همراهی اشتغال با رشد پرداخته است. به همین منظور بررسی سیاستهای بازار کار کشورهای پیشرفته و مقایسه آن با سیاستهای بازار کار ایران در برنامه سوم را در دستور کار قرار داده است. به‌عنوان یک نمونه موفق در ژاپن سیاستهای بازار کار به‌گونه‌ای تدوین شده است که بخشی از فعالیتهای مربوط به کاریابی دانش‌آموزان به صورت سازمان‌یافته و قانونی به دبیرستانها تفویض شده است. بدین ترتیب کارفرمایان به جای گفتگو با دانش‌آموزان مستقیماً با مدارس یا دفتر امنیت عمومی کار وارد مذاکره شوند. همچنین در مؤسسات آموزش عالی این نقش را دفاتر کاریابی دانشگاهها

ایفا می‌کند. لذا قرار دادن دانش‌آموختگان آموزش عالی به ذینفعان یا گروه هدف اصلی در سیاست‌گذاریها توصیه شده است.

مرور مطالعات پیشین نشان می‌دهد که گرچه بیکاری فارغ‌التحصیلان و عدم انطباق مهارت‌های دانش‌آموختگان و نیازهای بازار به‌عنوان یک مسئله، مورد توجه بسیاری از پژوهشگران بوده است، اما در هیچ‌کدام از این مطالعات، در تبیین چالش و ناهماهنگی مطروحه، نحوه تدوین و طراحی سیاست‌گذاریهای بین این دو نظام مورد بررسی قرار نگرفته است.

مبانی نظری

تبیین نظری موضوع این تحقیق با رویکرد کارکردگرایی ساختاری صورت گرفته است. از این دیدگاه، نظام اجتماعی یک کل است که اجزاء آن افراد، گروهها، سازمانها و نهادهای اجتماعی هستند که هر یک دارای کارکرد یا وظیفه‌ای است که انجام هماهنگ آن با سایر اجزاء موجب حفظ تعادل در نظام و در نتیجه دستیابی آن به اهداف خود می‌شود. هرگونه اختلال در چگونگی ایفای نقش این اجزا و یا اختلال با سایر اجزای نظام اجتماعی موجب عدم تعادل و بی‌نظمی اجتماعی خواهد شد. بی‌نظمی در نظام اجتماعی عدم دستیابی به اهداف و یا عدم ارضای نیازها را در پی خواهد داشت. از این منظر اجزای نظام اجتماعی، نهادهای اجتماعی، مانند نهاد اقتصاد، سیاست، خانواده، مذهب، تعلیم و تربیت و امثال آن هستند. بدون هر یک از این نهادها و بدون سازگاری متقابل آنها در درون نظام، جامعه‌ای در کار نخواهد بود و وجود هر یک از این نهادها برای بقا و دوام جامعه الزامی است. این نظریه به رابطه میان ساختارهای فراگیر جامعه مانند نظام آموزشی و نظام اقتصادی می‌پردازد. کانون توجه این نظریه بر کارکردهایی است که هر یک از اجزاء برای دیگری انجام می‌دهند. برای مثال نظام آموزشی، کارکنان تعلیم‌دیده موردنیاز را برای اشتغال پایگاههای حرفه‌ای درون

نظام اقتصادی تأمین می‌کند. نظام اقتصادی نیز چنین پایگاههایی را برای آن کسانی که فرایند آموزشی را کامل می‌کنند، فراهم می‌کند. این امر به نظام آموزشی و دانش‌آموختگانش امکان می‌دهد که در پایان فرایند آموزشی هدفی در ذهن داشته باشند (ریترز، ۲۰۱۰).

با استفاده از این نظریه می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که هماهنگی بین دو بخش اشتغال و آموزش یک ضرورت کارکردی برای کارآمدی نظام اجتماعی و برقراری تعادل در آن است، شرایطی که این دو بخش بتوانند در روابط متقابل خود کمک به برقراری نظم اجتماعی در جامعه کنند و از این طریق موجبات دستیابی به اهداف را برای اعضای جامعه فراهم کنند. با این رویکرد این مقاله بر آن است هماهنگی میان دو بخش آموزش و اشتغال در سیاست‌گذاریهای اجتماعی کشور را مورد بررسی قرار دهد. قبل از ورود به بحث چارچوب نظری، به تعریف مفاهیم اصلی می‌پردازیم:

نظم اجتماعی: کارکردگرایان جامعه را در نظمی مستقریافته تصویر می‌کنند که ناشی از نظامی متشکل از ارکانی هماهنگ، یکپارچه و منسجم است. پارسونز به‌عنوان اصلی‌ترین پایه‌گذار اندیشه کارکردگرایی ساختاری، نظم را محصول مجموعه اصول، قواعد و ارزشهای مشترک جمعی نهادینه‌شده میان اجزای نظام می‌داند که بقای کل سیستم و دستیابی به اهداف آن مشروط به تعامل و تعادل میان آنهاست. پارسونز مشکل اساسی نظم اجتماعی را عمدتاً در بعد انسجامی می‌بیند. او حل مسئله نظم را در وهله اول منوط به تنظیم هنجاری روابط بین واحدها بر مبنای اصول مشترک ارزشی که از طریق نهادینه شدن اجتماعی و فرهنگی میسر می‌شود و در وهله دوم تنظیم هنجاری درون واحدی از طریق درونی‌کردن فرهنگ، ممکن می‌داند (چلبی، ۱۹۹۶). ترنر، نظم اجتماعی را حاصل تحقق انسجامی می‌داند که فرایند سازمان‌دهنده و مرتبط‌کننده واحدهای اجتماعی منفک به یکدیگر به شمار می‌رود. پرچمی، نیز نظم اجتماعی را وضعیتی می‌داند که جامعه شاهد رشد مستمر و متعادل تولید سرمایه‌های اقتصادی اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در سه سطح خرد، میانه و کلان بر مبنای

جهان‌بینی اعضای آن جامعه باشد (پرچمی، ۲۰۱۲).

سیاست اجتماعی: تیموس سیاست اجتماعی را بخشی از یک مکانیسم یا سازوکار تنظیم‌کننده درونی نظام اجتماعی متعادل می‌داند (کامکار، ۲۰۰۳). جیمز اندرسون این مکانیسم را دقیق‌تر می‌نگرد و سیاست اجتماعی را به دولت انتساب داده و آن را اقدامی جهت مواجهه با یک مسئله عمومی در نظر می‌گیرد (Brodie ۲۰۱۳). مور روی هدف غایی این مفهوم متمرکز می‌شود و آن را سازوکاری که برای تغییر نظم اجتماعی موجود به مطلوب در تلاش است تعریف می‌کند (مور، ۲۰۱۰). فیتزپتریک گامی فراتر می‌گذارد و سیاست اجتماعی را، به مثابه روندی (مجموعه‌ای از فعالیتهایی شامل تصمیم‌گیریها، سیاستها، برنامه‌ریزی) می‌داند که از طریق آن، رفاه یا بهزیستی به حداکثر می‌رسد (پاتریک، ۲۰۰۴). در واقع، سیاست اجتماعی، سازوکار سازماندهی شده پیشگیری و رفع یک مسئله اجتماعی و دستیابی به اهداف کلان برای جامعه است که توسط حکومت (دولت) از طریق تدوین اصول، برنامه‌ها و مجموعه‌ای از اقدامات، با هدف دستیابی مردم به رفاه حداکثر و رسیدن جامعه به نظم مطلوب برای یک دوره زمانی مشخص طراحی می‌شود. در این بررسی عنصر رفاه به عنوان هدف سیاست‌گذارهای اجتماعی، در نظر گرفته شده است. تحقق رفاه در جامعه مؤید تأمین رفاه برای حداکثر افراد جامعه است.

رفاه اجتماعی: سازمان بهزیستی کشور رفاه اجتماعی را، مجموعه شرایط و کیفیتهایی می‌داند که نیازهای فردی و اجتماعی افراد جامعه را در حد قابل قبول تأمین کرده باشد (سازمان بهزیستی کشور، ۲۰۰۰). مدنی این مفهوم را با اشاره به عنصر مهم دیگری تکمیل می‌کند، او رفاه اجتماعی را مجموعه شرایط و کیفیتی می‌داند که همه مردم از زندگی در آن شرایط احساس رضایت داشته باشند (مدنی و فیض‌زاده ۲۰۰۰). در واقع، رفاه اجتماعی کیفیتی از زندگی است که در آن، نیازهای اساسی مردم به نحوی تأمین می‌شود که علاوه بر تملک آنها بر اشیای مورد نیاز، ارزیابی‌شان از موقعیت خود در زندگی با احساس شادمانی، خوشبختی و

رضایت‌مندی همراه باشد. قابل ذکر است که در این تعریف احساس خوشبختی هدف غایی انسان تلقی شده است. در سنجش رفاه در سطح خرد (رفاه فردی)، عنصر احساس رضایت بسیار حایز اهمیت است. همان‌طور که در مدل نظری نیز مشاهده می‌کنید، برای بررسی رفاه فردی، شاخص احساس رضایت از کیفیت زندگی در ابعاد مختلف در نظر گرفته شده است. سیاست‌گذاری اشتغال و آموزش: اولین و مهم‌ترین وظیفه دولت، سیاست‌گذاری درباره اشتغال و رفع موانع موجود بر سر راه عملکرد صحیح نیروهای بازار است (وحیدی، ۲۰۰۳). اشتغال و اشتغال‌زایی به این مفهوم است که سیاست‌گذاری کلان دولت به گونه‌ای باشد که زمینه‌های لازم برای ایجاد تعادل بین عرضه و تقاضای نیروی کار فعال از نظر اقتصادی و کاهش نرخ بیکاری را فراهم آورند (دباغ، ۲۰۰۵). سیاست‌گذاری علمی و آموزشی (عالی) تصمیم‌گیریهایی حکومت به شکل تعیین اهداف کمی و کیفی، کوتاه، میان و بلندمدت در سطوح خرد و کلان و تدوین برنامه، ضوابط و مقررات در چگونگی توزیع منابع و تسهیلات برای تولید علم و تربیت نیروی انسانی متخصص در یک دوره زمانی مشخص است.

چارچوب نظری:

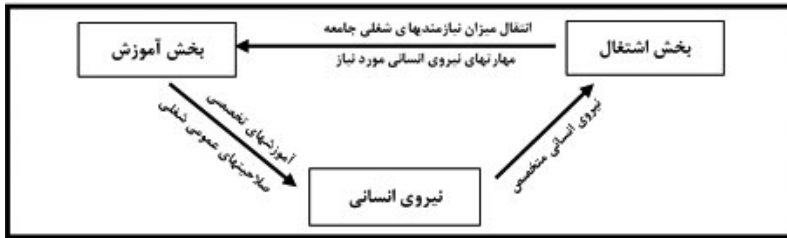
آموزش، عامل بسیار مهمی در ارتقاء کیفیت و شایستگی نیروی انسانی است، چراکه فرد را مجهز به دانش، مهارت و رفتار متناسب و با صلاحیت برای ایفای نقش شغلی خود می‌کند. آموزش مشروط بر تناسب با نیازهای جامعه و بازار کار، می‌تواند با توانمندسازی نیروی کار، رشد اقتصادی را افزایش داده (Berggren ۲۰۱۰) و توان رقابت با سایر بازارهای کار بین‌المللی را فراهم کند. همچنین اشتغال نیروی انسانی با کیفیت نقش مهمی در افزایش کارایی، تولید ارزش افزوده بیشتر و در نتیجه توسعه اقتصادی جامعه دارد. تناسب آموزش با صلاحیتهای لازم برای ایفای نقشهای شغلی و نیاز جامعه و بازار کار در هر جامعه، شرط لازم برای مؤثر بودن آن در افزایش کارایی افراد و توسعه اقتصادی جامعه است. در واقع آموزش

زمانی در توسعه یک کشور مؤثر است که نیروی کار با مهارت آن، متناسب با نیازهای بخشهای مختلف نظام اجتماعی، به ویژه بخشهای اقتصادی و بازار از کارآمدی و بهره‌وری لازم برخوردار باشد (آرانی و همکاران، ۲۰۰۹). با این حال چنین نیروی متخصصی اگر در ساختار اقتصادی-اجتماعی، متناسب با سطح دانش و مهارتهایش جذب نشود، نمی‌تواند عامل پیشرفت محسوب شود. لذا اشتغال در صورتی زمینه تحقق پیش‌نیازهای توسعه منابع انسانی را فراهم می‌کند که از نیروی متخصصی بهره‌بردار که متناسب با حوزه و سطح تخصص کار، سواد و مهارت داشته باشند. بنابراین رابطه بین آموزش نیروی متخصص و به‌کارگیری آن در توسعه تأثیر بسزایی دارد (عزیزی، ۲۰۰۴).

بدین ترتیب، به‌منظور ایجاد تناسب میان این دو بخش، ابتدا لازم است بخش اشتغال جامعه نیازهای خود را تعیین کند. چه تعداد نیروی انسانی با چه کیفیتی (در چه سطحی از آموزش) در چه تخصصهایی برای کدام موقعیتهای شغلی نیاز دارد. در تعیین این مهم بایستی موارد ذیل مورد توجه قرار گیرد: نیاز جامعه در حال حاضر در هر شغل چقدر است؟ با توجه به اهداف میان و بلندمدت برنامه‌های توسعه در آینده چقدر خواهد بود؟ همچنین در این محاسبات به ویژگیهای اقلیمی و تناسب فعالیت‌های اقتصادی با اقلیم، تغییرات جمعیتی و اهداف توسعه و چشم‌اندازهای بلندمدت توسعه و پیشرفت کشور نیز باید توجه شود. ضرورت دارد این محاسبات از پویایی برخوردار باشد و متناسب با تغییرات خود را انطباق دهد. سپس، بعد از تعیین نوع و سطح مهارت و تخصص مورد نیاز مشاغل، لازم است برنامه‌های آموزشی، محتوای دروس برای هر رشته و در سطوح مختلف تنظیم شود. در ارائه این آموزشها ضرورت توجه به ابعاد نظری و عملی دانش و مهارت مورد نیاز بسیار زیاد است، بویژه اینکه تجربه عملی از محیط‌های کار به وجود آید. در مدل نظری ذیل، این هماهنگی بین دو بخش اشتغال و آموزش و چگونگی آن ترسیم شده است. لازم به ذکر است که این بخش از این مقاله متناسب با موضوع آن تنظیم شده و ضرورت توجه به انتقال

فرهنگ و افزایش توانایی ایفای سایر نقش‌های اجتماعی علاوه بر نقش شغلی نباید مورد غفلت قرار گیرد.

شکل (۱) تئوری توسعه اقتصاد و آموزش

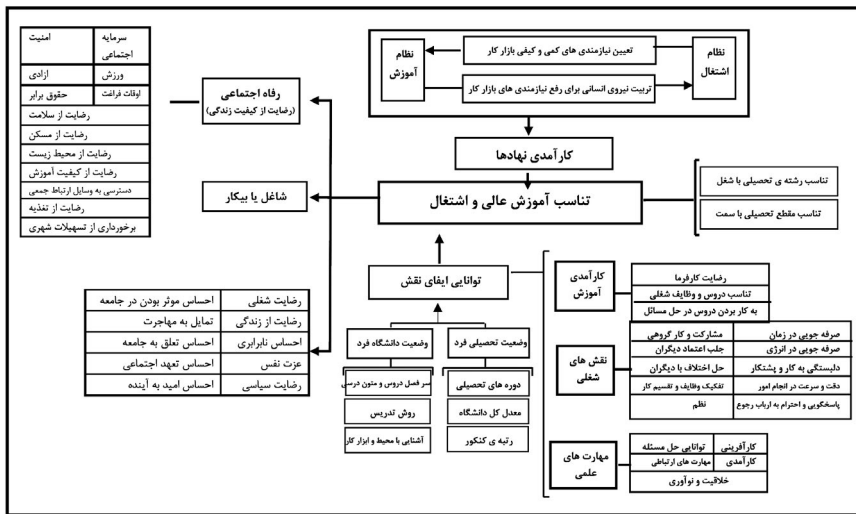
در این مقاله، منظور از آموزش مشخصاً آموزش عالی، بخشی از نهاد اجتماعی علم و دانشگاه سازمان اجتماعی آن است. مهم‌ترین کارکردهای خاص نهاد علم تربیت نیروی انسانی با مهارت و تولید دانش است. این دو کارکرد نیز در جهت پاسخگویی به نیازهای جامعه است. آموزش‌های عالی علاوه بر نشر دانش از طریق آموزش، به تولید دانش و توسعه فنی و فناوری و همچنین به‌طور تخصصی به ارتقا توانمندی‌های انسانی و مهارت‌های آن می‌پردازد. بدون تردید توجه به حفظ نظم و هماهنگی درون سیاست‌گذاری‌های آموزش و بین آن با بخش‌های دیگر جامعه بویژه با بخش اشتغال زمینه‌ساز تحقق اهداف نظام اجتماعی از جمله رشد اقتصادی است. نکته حائز اهمیت آن است که یکی از اهداف اصلی تعیین سیاست‌های علمی و آموزشی تحقق چشم‌انداز تحول در رابطه با اشتغال است، بنابراین جهت‌گیری علم و آموزش به سمت توسعه و تکامل یک مفهوم استراتژیک است، چراکه با شناخت دقیق نیازهای برنامه‌های توسعه و عوامل تأثیرگذار سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، فنی، تخصص‌های مورد لزوم، چگونگی پیاده‌سازی و اجرای این برنامه‌ها، می‌توان

سیاستهای آموزشی و علمی کاربردی و توسعه‌ای را تنظیم کرد. به همین خاطر وضع این‌گونه خط‌مشیها و اقدامات مربوط به آن صرفاً به تربیت و عرضه نیروی انسانی متخصص و کارشناس منجر نمی‌شود، بلکه با تربیت و ارتقای مهارتها و تخصصها در رشته‌های مختلف بستر تحول هموار و محدوده حضور کارشناسان و کاردانان و تکنیسینها در سایر بخشهای غیردولتی و خصوصی در امور تولیدی، توزیعی، مدیریت خدمات حرفه‌ای، فرهنگی و اجتماعی توسعه‌یافته، بهره‌وری در کل جامعه تسری پیدا می‌کند (آقاخان، ۲۰۰۸).

با عنایت به این نکات چنانچه سیاست آموزشی همگام با سیاستهای اشتغال کشور طراحی نشود، یعنی سیاست علمی و آموزشی و اشتغال به‌طور کامل، یکپارچه و منسجم در طول یکدیگر قرار نگیرند، حتی اگر بعضی از برنامه‌ها و فعالیتهای انجام‌شده از نظر علمی در سطح استاندارد و بالاتر از آن قرار گرفته باشند، می‌توان ادعا کرد چنین سیاستی باعث تلف شدن منابع مالی و عدم موفقیت برنامه‌های تحول خواهد شد. کشورهای بسیاری از جمله ایران، میزان قابل‌توجهی منابع به‌منظور گسترش آموزش بویژه آموزش عالی اختصاص داده‌اند که در نتیجه آن نه‌تنها به اهداف توسعه نرسیده‌اند بلکه نرخ بیکاری بالایی برای فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و مهاجرت آنها را تجربه کرده‌اند. به همین منظور می‌توان گفت زمانی که گسترش آموزش همراه با میزانی از کیفیت و متناسب با نیاز بازار کار و تولید در جامعه باشد، نیروی انسانی متخصص با بهره‌گیری از آن می‌تواند در ساختار اقتصادی- اجتماعی کشور جذب شده، علاوه بر اینکه کشور را به لحاظ اقتصادی و اجتماعی به سمت توسعه پیش می‌برد، با برخورداری از سطح بالاتری از کیفیت زندگی، رضایتمندی بیشتری از زندگی خود خواهد داشت. به‌عبارت‌دیگر هماهنگی میان دو بخش اشتغال و آموزش در جامعه منجر به تحقق توسعه و پیشرفت و درنهایت تحقق رفاه اجتماعی می‌شود. در غیر این صورت اجزای نظام دچار اختلالات کارکردی می‌شوند که این امر علاوه بر اینکه منجر به اختلالاتی در عملکرد نهادهای اجتماعی و درنهایت عدم تعادل در نظام اجتماعی می‌شود

و دستیابی به نظم و رفاه اجتماعی را ناممکن می‌کند، پیامدهای اجتماعی مخرب دیگری به جامعه تحمیل می‌کند که عبارتند از: بیکاری، احساس نابرابری و نارضایتی، کاهش تعهد اجتماعی و احساس امید به آینده و تمایل به مهاجرت (خدادادحسینی و بهاری فر، ۲۰۰۵) و امثالهم. آنچه تاکنون در این باره بیان کردیم ما را به مدل ذیل که بیانگر رابطه آموزش و اشتغال، پیامدهای عدم هماهنگی آنها می‌رساند.

شکل (۱) مدل نظری تحقیق

روش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی است که برای پاسخ به سؤالات تحقیق در دو سطح تحلیل خرد و کلان، از رویکرد کمی بهره گرفته است.

در سطح کلان از روش تحقیق اسنادی استفاده شده است؛ که در این تحقیق، در بخش اول از طریق تکنیک تحلیل محتوا (پرسشنامه معکوس) و در بخش دوم و سوم از طریق تکنیک تحلیل آمارهای موجود، به سؤالات تحقیق پاسخ خواهیم داد. از طریق تحلیل محتوای متن برنامه‌های پنج‌ساله اول (۷۲-۱۳۶۸)، دوم (۷۸-۱۳۷۴)، سوم (۸۳-۱۳۷۹) و چهارم (۸۸-۱۳۸۴) توسعه جمهوری اسلامی، هماهنگی بین سیاست‌گذاریهای بخش اشتغال و آموزش عالی، مورد بررسی قرار گرفته است. رویکرد محقق در تحلیل محتوا کمی بوده است. لذا متن برنامه‌های توسعه با توجه به میزان فراوانی هر کدام از مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها مورد شمارش قرار گرفته و با یکدیگر مقایسه شده‌اند. لازم به ذکر است در پژوهش حاضر متن هر برنامه واحد تحلیل و واحد مشاهده مواد، بندها و جملات مفاد این برنامه‌هاست؛ و مقوله‌ها دربرگیرنده مضامین و مفاهیم مرتبط با حوزه آموزش عالی و اشتغال است (اعم از آموزش، آموزش عالی، اشتغال و مفاهیم مشابه مانند تربیت نیروی انسانی، کار، شغل، بازار کار و یا به‌کارگیری (بهره‌مندی) نیروی انسانی). لازم به ذکر است روایی بخشی به کدگذاریها، با راهنمایی و مساعدت اساتید به کمک فن پایداری (همسازی) و کدگذاری مجدد در زمانی متفاوت به دست آمده است. همچنین به‌منظور بررسی انطباق سیاست‌گذاریها و نتایج حاصل از آن، پس از تحلیل محتوا، داده‌های آماری با روش تحلیل ثانوی، به صورت طولی در سی سال اخیر مورد بررسی قرار گرفت. در این میان باید اشاره کرد داده‌های گردآوری شده به کمک اسناد مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی و مرکز آمار ایران و داده وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، مؤسسه کار و تأمین اجتماعی، معاونت اعتبارات

و تسهیلات صندوق مهر امام رضا (ع) و سازمان معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری بدست آمد.

در سطح خرد با روش پیمایش، وضعیت فارغ‌التحصیلان دانشگاه شهید بهشتی و هماهنگی بین دو بخش اشتغال و آموزش عالی مورد بررسی قرار گرفت که به علت در دسترس نبودن فارغ‌التحصیلان (بازگشت به شهر و روستا یا مهاجرت)، پرسشنامه اینترنتی^۱ و تلفنی، به‌عنوان ابزار اصلی گردآوری اطلاعات مورداستفاده قرار گرفت. این پرسشنامه که حاوی ۱۰۸ سؤال است.

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری: به کمک فرمول کوکران، حجم نمونه آماری ۲۶۰ نفر برآورد شد، با توجه به ابزار پرسشنامه اینترنتی و حجم تلفات پرسشنامه، بیش از دو برابر آن ($n=600$) به‌عنوان حجم نمونه اصلی در نظر گرفته شده است. از آنجایی که جمعیت جامعه آماری این تحقیق، جمعیتی ناهمگن و یا نامتجانس است که در آن توزیع جمعیت در گروه‌ها و طبقات مختلف متفاوت است، ابتدا به کمک روش نمونه‌گیری طبقه‌ای و معیار مقطع تحصیلی حجم نمونه‌های هر مقطع مشخص و نهایتاً از طریق نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک واحدها از لیست نهایی انتخاب شده‌اند. در این مرحله ۳۳۱ نفر در مقطع کارشناسی، ۲۴۱ نفر در مقطع کارشناسی ارشد و ۲۷ نفر در مقطع دکتری و جمعاً ۶۰۰ نفر به‌عنوان نمونه آماری برگزیده شدند.

چگونگی بررسی شاخصهای تحقیق: اعتبار تمامی شاخصها به کمک ضریب آلفای کرونباخ و ضریب KMO بررسی شدند و تمامی آنها از رابطه بالا میان اجزای شاخص برخوردار و اعتبار سازه آنها نیز در حد قابل قبول بوده است.

۱ پرسشنامه اینترنتی تقریباً با روش (Computerized Self-administered questionnaire) CSAQ مورد اشاره در کتاب بی (بی) (۱۳۸۸) که پرسشنامه از طریق سی دی به دست پاسخگو می‌رسد، مشابه است. در این تحقیق، پرسشنامه به پست الکترونیکی فرد ارسال شده و بعد از پاسخ، به طور خودکار پاسخهای فرد به دست محقق می‌رسد. این پرسشنامه که حاوی ۱۰۸ سؤال است، به کمک سرویس گوگل فرم توسط محقق طراحی شد.

برای ارزیابی شاخص رفاه اجتماعی در ایران از مقاله معتبری (محققی کمال و دیگران، ۲۰۱۴) که در سال ۹۳ توسط گروهی از متخصصان در ایران مورد سنجیده واقع شده، استفاده شده است. مهم‌ترین نقاط قوت این مقاله اولاً اجماع و همفکری متخصصان بین‌رشته‌ای است و ثانیاً تدوین شاخص بومی رفاه اجتماعی برای نخستین بار به کمک ابعاد مختلف و نه صرفاً توجه به بعد اقتصادی در ایران است. در سطح خرد به‌منظور پاسخ به برخی سؤالات تحقیق، چندین شاخص طرح و مورد بررسی قرار گرفت: اعتبار برخی از این شاخصها به شرح زیر است:

جدول (۲) همبستگی درونی، ضریب آلفای کرونباخ و تحلیل عاملی برخی شاخصهای تحقیق

KMO	α	شاخصهای تحقیق
۰/۵۷	۰/۵۲	شاخص کارآمدی آموزش
۰/۸۱	۰/۸۲	شاخص رضایت از کیفیت زندگی رفاه ذهنی
۰/۸۳	۰/۸۶	شاخص رضایت شغلی
۰/۶۳	۰/۶۴	شاخص تعهد اجتماعی

یافته‌ها

هماهنگی سیاست‌گذارهای بخش اشتغال و آموزش در برنامه‌های توسعه

در کل مواد چهار برنامه توسعه ۲۳.۹۱ درصد به آموزش، ۵.۴۳ درصد به آموزش عالی، ۱۱.۴۹ درصد به اشتغال و ۷.۱۴ درصد به همراهی و هماهنگی آموزش و اشتغال به‌طور همزمان پرداخته شده است. در واقع در ۸.۹ درصد کل ماده‌های برنامه اول توسعه، در ۱۰.۷

1. Mohaqeqi Kamal, H., Rafiey, H., Sajjadi, H., Abassian, E., & Rahgozar, M. (2014). Estimating social welfare in Iran using a new composite index. *Journal of Social Welfare*, 14(52), 732-. (in Persian)

درصد مواد برنامه دوم، ۶ درصد مواد برنامه سوم و در ۵.۱۶ درصد مواد برنامه چهارم به همگامی اشتغال و آموزش عالی توأمأ پرداخته شده است. این آمار نشان می‌دهد اولاً فقط در ۷ درصد مواد مرتبط با آموزش و اشتغال در کل ۴ برنامه به رابطه هماهنگ میان این دو بخش توجه شده است. این هماهنگی میان دو بخش آموزش و اشتغال در برنامه‌های توسعه بسیار ضعیف است. ثانیاً از بین برنامه‌های توسعه، به ترتیب برنامه دوم و سپس برنامه اول، به بیشترین میزان هماهنگی بین آموزش عالی و اشتغال توجه شده است.

جدول (۱) جدول تحلیل محتوای هماهنگی اشتغال و آموزش در برنامه‌های توسعه (درصد

مواد مشمول هر مقوله در هر برنامه)

برنامه‌های توسعه	آموزش	آموزش عالی	اشتغال	هماهنگی آموزش و اشتغال
برنامه اول	۲۵.۷۴	۱۰.۸۹	۸.۹۱	۸.۹۱
برنامه دوم	۳۲.۰۶	۶.۸۷	۱۴.۵۰	۱۰.۶۹
برنامه سوم	۲۰.۶۰	۴.۰۲	۱۰.۵۵	۶.۰۳
برنامه چهارم	۲۱.۱۳	۳.۲۹	۱۱.۷۴	۵.۱۶
درصد هر بخش نسبت به کل برنامه‌ها	-	-	-	۷.۱۴

بررسی تناسب نتایج اجرای سیاست‌گذاریهای بخش اشتغال و آموزش عالی

برای بررسی نتایج اجرای سیاست‌گذاریهای بخش اشتغال و آموزش عالی به تحلیل ثانوی آمارهای مربوط به تعداد دانشجویان کشور و تعداد شاغلین در ۱۶ سال اخیر پرداخته‌ایم. به‌منظور ترسیم میزان هماهنگی در خروجیهای دو بخش اشتغال و آموزش عالی، شکل (۲) ترسیم شده است. این شکل متشکل از دو منحنی است که یکی بیانگر میزان رشد فارغ‌التحصیلان دانشگاههای سراسری و آزاد است و دیگری بیانگر میزان رشد فرصتهای شغلی تخصصی ایجاد شده است.

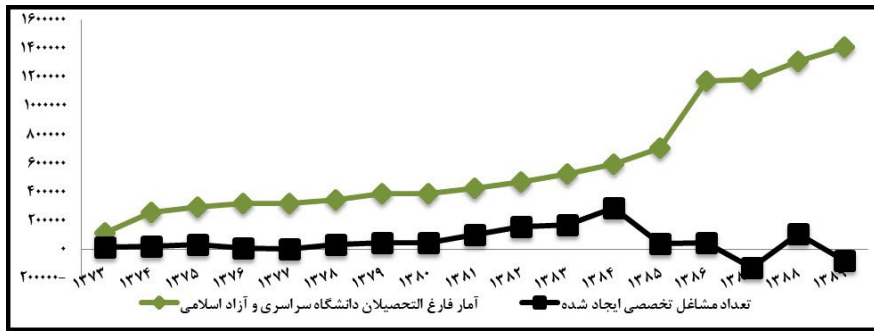
منحنی فرصتهای شغلی ایجاد شده بنا به شرایط اقتصادی و اجتماعی کشور نوساناتی را تجربه می‌کند. از سال ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۳ تعداد مشاغل تخصصی ایجاد شده در هر سال نسبت به سال قبل با شیب ملایمی روند رو به رشد داشته است. در سال ۱۳۸۴ این رقم رشد بیشتری می‌یابد، اما در سال ۸۵ مواجهه کشور با رکود اقتصادی سیر رو به افزایش ایجاد فرصتهای شغلی را متوقف کرده. در واقع میزان مشاغل تخصصی ایجاد شده در سال ۸۵ و ۸۶ نسبت به میزان مشاغل تخصصی ایجاد شده در سال ۸۴ رقم کمتری است. شیب کاهشی منحنی از سال ۸۴ به بعد گواه این مطلب است. در سالهای بعد نیز شاهد روند کاهشی فرصتهای شغلی هستیم. این بحران تا جایی ادامه می‌یابد که کشور در دو سال ۱۳۸۷ و ۱۳۸۹ نرخ منفی فرصتهای شغلی را تجربه می‌کند. این بدین معناست که نه تنها در هر سال میزان ایجاد فرصتهای شغلی افزایش نیافته است، بلکه نسبت به سال قبل نیز فرصتهای شغلی نیز از دست رفته است. همچنین منحنی فارغ‌التحصیلان آموزش عالی روندی صعودی دارد که در دو مقطع زمانی ۷۴ به دلیل تأسیس و گسترش دانشگاه آزاد و ۸۶ به دلیل تأسیس و گسترش دانشگاه پیام نور این روند شیب تندتری را به خود می‌گیرد.

در این نمودار فاصله میان دو منحنی تعداد مشاغل تخصصی ایجاد شده و آمار فارغ‌التحصیلان دانشگاهها، مؤید ناهماهنگی بین این دو بخش و در واقع به معنی بی‌نظمی در سیستم است. بدین ترتیب اگر این دو منحنی به‌طور کامل بر روی هم منطبق باشند، گواه این مطلب است که نظام آموزش، به میزان موردنیاز نظام اشتغال، نیروی متخصص آموزش می‌دهد. اگر منحنی اشتغال متخصصین بالاتر از منحنی فارغ‌التحصیلان باشد، نشان‌دهنده این است که نظام اشتغال ظرفیت بالاتری برای به‌کارگیری متخصصین دارد، در حالی که نظام آموزش هنوز نتوانسته است این ظرفیت را پاسخگویی کند. اما اگر منحنی فارغ‌التحصیلان بالاتر از منحنی اشتغال متخصصین باشد، بدین معناست که نظام آموزش، بدون توجه به میزان موردنیاز نظام اشتغال، متخصصین را تولید می‌کند که در نتیجه نظام اشتغال امکان ایجاد

شغل و به‌کارگیری این متخصصین را ندارد. نمودار ذیل نشان می‌دهد جز در بین سالهای ۷۹ تا ۸۴ که همسویی حرکت صعودی این دو منحنی روایتگر رشد هماهنگی بین آنها است، در سایر موارد این دو منحنی روند ناهماهنگی را طی می‌کنند. از سال ۷۳ تا سال ۷۸، اگرچه خروجی آموزش عالی به یکباره حجم بالایی را به خود اختصاص می‌دهد، تفاوتی در سیر منحنی مشاغل تخصصی ایجاد شده، مشاهده نمی‌شود و حتی در دو سال ۱۳۷۷ و ۱۳۷۸ تعداد مشاغل ایجاد شده به کمترین میزان خود می‌رسد. همچنین در سال ۱۳۸۵ با تند شدن شیب خروجیهای آموزش عالی، تعداد مشاغل تخصصی ایجاد شده، روند فزاینده کمی را تجربه می‌کند. نهایتاً فاصله بین نمودار فارغ‌التحصیل و نمودار تعداد مشاغل شغلی تخصصی ایجاد شده بیانگر آن است که بین دو ظرفیت تولید متخصص و توان ایجاد اشتغال متخصص، رابطه منطقی وجود ندارد. و این امر گواهی است بر عدم وجود نظم در بین این دو نهاد در نظام اجتماعی.

شکل (۲) هماهنگی میان خروجیهای آموزش عالی و تعداد مشاغل تخصصی ایجاد شده بخش

اشتغال

بررسی هماهنگی میان برنامه‌های توسعه پنج‌ساله و داده‌های کلان آموزش عالی و اشتغال

از آنجایی که برنامه‌های پنج‌ساله توسعه جمهوری اسلامی، نقشه دستیابی به رفاه و توسعه در کشور را گام به گام عملیاتی می‌کند، با این پیش‌فرض که هر ماده قانونی که به تصویب می‌رسد، به درستی اجرا می‌شود، می‌توان گفت در صورت تدوین سیاست‌های مناسب و هماهنگ در کشور، رفاه و توسعه در کشور محقق خواهد شد. در واقع به هر میزان در برنامه‌های توسعه سیاست‌های اشتغال و آموزش متناسب با یکدیگر تدوین شود، در سالهای پس از اجرایی شدن آن، هماهنگی این دو بخش را می‌توان مشاهده کرد. به همین منظور، با مقایسه جدول شماره (۳) و شکل شماره (۲) به مطالعه این فرایند پرداختیم. بررسی تطبیقی یافته‌های تحلیل محتوای برنامه‌های توسعه و تحلیل ثانویه داده‌های آماری، به نتایج جالب توجهی منجر شد: در برنامه توسعه دوم که از سال ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۸ اجرای آن به طول انجامید، بیشترین درصد هماهنگی میان اشتغال و آموزش در برنامه‌ها را به خود اختصاص داده بود. این میزان بالای هماهنگی، خود را در همسویی روند دو منحنی فارغ‌التحصیلان و مشاغل سالهای ۷۹ تا ۸۳ نشان داد. در واقع هماهنگی این دو بخش در این سطح، حاصل سیاستگذاری بین بخشی متناسب است. همچنین نتیجه هماهنگی این دو بخش در برنامه توسعه اول (۱۳۶۷ تا ۱۳۷۲) که رتبه دوم را به خود اختصاص داده بود را در نمودار از سال ۷۳ تا ۷۸ به شکل نوساناتی در منحنیها مشاهده می‌شود. این هماهنگی در بعضی سالها افزایش و در بعضی سالها کاهش یافته است. کمترین درصد هماهنگی بین دو بخش اشتغال و آموزش متعلق به برنامه توسعه سوم است که از سال ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۳ انجامیده است. نتیجه این میزان هماهنگی، در نمودار سالهای ۸۴ تا ۸۹ به خوبی نشان داده شده است. با وجود افزایش حجم خروجیهای آموزش عالی، تعداد مشاغل تخصصی ایجاد شده به شدت کاهش می‌یابد. در واقع فاصله قابل تأمل بین دو منحنی گواه ناهماهنگی بین دو بخش اشتغال و آموزش است. در برنامه چهارم نسبت به کل برنامه‌ها کمترین مواد را به هماهنگی میان این

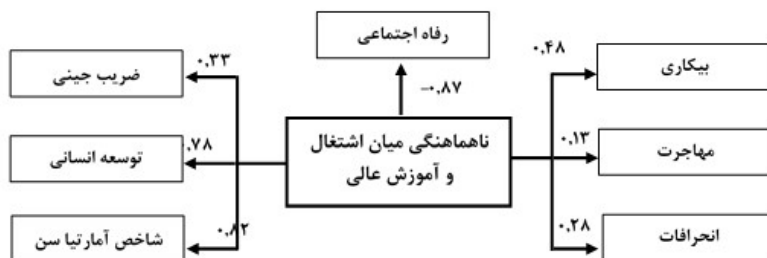
دو بخش اختصاص داده شده است، این به بدین معنا است که شکاف میان این دو منحنی از سال ۹۰ نیز بیشتر خواهد شد.

پیامدهای اجتماعی هماهنگی میان سیاست‌گذارهای اشتغال و آموزش عالی: پس از بررسی ناهماهنگی میان دو بخش اشتغال و آموزش عالی در برنامه‌های پنج‌ساله توسعه جمهوری اسلامی و همچنین در سطوح میانی جامعه به کمک داده‌های آماری، به بررسی پیامدهای اجتماعی این مسئله در سطح کلان پرداخته‌ایم:

هرگونه اختلال در چگونگی ایفای نقش نهادها و اجزای آنها در جامعه و یا اختلال با سایر اجزای نظام اجتماعی موجب عدم تعادل و بی‌نظمی اجتماعی خواهد شد که این بی‌نظمی در نظام اجتماعی علاوه بر آنکه مسیر دستیابی به اهداف را دشوار می‌سازد، پیامدهای منفی را به جامعه تحمیل می‌کند. با بررسی روی داده‌های کلان، دریافته‌ایم که ناهماهنگی میان اشتغال و آموزش عالی با شاخص رفاه، رابطه قوی، منفی و معنی‌داری را دارد. بدین معنا که در ۸۷ درصد مواردی که ناهماهنگی میان اشتغال و آموزش عالی افزایش پیدا کرده است، شاخص رفاه کاهش پیدا کرده است. همچنین این ناهماهنگی با شاخص توسعه انسانی رابطه قوی و منفی دارد. به این معنا که در ۷۸ درصد موارد که ناهماهنگی میان اشتغال و آموزش عالی افزایش پیدا می‌کند، شاخص توسعه انسانی کاهش پیدا می‌کند. به عبارت دیگر هرچه این ناهماهنگی بیشتر شود، رفاه و توسعه انسانی در کشور کاهش پیدا می‌کند. همچنین ناهماهنگی میان دو بخش اشتغال و آموزش عالی، با نابرابری (ضریب جینی) رابطه مثبت معنی‌دار دارد، بدین معنا که در ۳۳ درصد از مواردی که ناهماهنگی میان اشتغال و آموزش عالی بیشتر می‌شود، ضریب جینی که نشان‌دهنده نابرابری در جامعه است، نیز بیشتر می‌شود، همچنین با بیکاری رابطه قوی، مثبت و معنی‌داری را نشان می‌دهد، در ۴۸ درصد موارد که ناهماهنگی میان اشتغال و آموزش عالی افزایش می‌یابد، بیکاری بیشتر می‌شود. این

ناهماهنگی با شاخص امارت‌یاسن (رفاه اقتصادی) رابطه قوی و معکوس و معنی‌داری را می‌دهد، در ۸۲ درصد مواردی که ناهماهنگی افزایش پیدا می‌کند، رفاه اقتصادی در کشور کاهش پیدا می‌کند. به عبارت دیگر هرچه ناهماهنگی اشتغال و آموزش عالی افزایش پیدا کند، نابرابری در کشور بیشتر، رفاه اقتصادی کمتر و بیکاری بیشتر خواهد شد. ناهماهنگی میان اشتغال و آموزش عالی با انحرافات و مهاجرت رابطه مثبت و معنی‌داری دارد. به این معنا که هرچه این ناهماهنگی افزایش پیدا کند، مهاجرت و انحرافات افزایش پیدا می‌کند. در واقع ناهماهنگی میان دو بخش اشتغال و آموزش عالی در جامعه علاوه بر آنکه توسعه انسانی را افزایش نمی‌دهد، مهاجرت تحصیلکرده‌ها و انحرافات در بین آنها را افزایش می‌دهد و در نهایت کاهش رفاه اجتماعی را که هدف سیاست‌گذاری اجتماعی محسوب می‌شود را به همراه دارد.

شکل (۳) پیامدهای اجتماعی ناهماهنگی میان اشتغال و آموزش عالی در سطح کلان

بررسی هماهنگی میان دو بخش اشتغال و آموزش در سطح خرد

در این بخش در سطح خرد در بین فارغ‌التحصیلان دانشگاهی به بررسی وجود یا عدم

وجود هماهنگی میان بخش اشتغال و آموزش عالی به کمک این پنج سؤال می‌پردازیم:

۱. چقدر از فارغ‌التحصیلان دانشگاه شهید بهشتی پس از فارغ‌التحصیل شدن، موفق به

اشتغال شده‌اند؟

از بین ۵۸۸ فارغ‌التحصیلان دانشگاه شهید بهشتی، ۶۱.۴ درصد شاغل و ۳۸.۶ درصد بیکار هستند. از بین فارغ‌التحصیلان مرد، ۲۶.۵ درصد بیکار و از بین فارغ‌التحصیلان زن، ۵۰.۲ درصد بیکار هستند. همچنین از بین فارغ‌التحصیلان کارشناسی، ۳۸ درصد شاغل و ۶۲ درصد بیکار، از بین فارغ‌التحصیلان ارشد، ۶۷ درصد شاغل و ۳۳ درصد بیکار و از بین فارغ‌التحصیلان دکتری ۹۴ درصد شاغل و ۶ درصد بیکار هستند. در این میان بالاترین درصد بیکاری مربوط به شاخه علوم پایه است که حدود نیمی از فارغ‌التحصیلان هستند.

جدول (۲) توزیع فراوانی وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاه شهید بهشتی به تفکیک

جنسیت، مقطع تحصیلی و شاخه تحصیلی

شماره	شاخه تحصیلی						مقطع تحصیلی			جنسیت		درصد مطلق	تعداد	
	کشاورزی و دامپزشکی	فنی و مهندسی	علوم پایه	علوم انسانی	دکتری تخصصی	کارشناسی ارشد	کارشناسی	مرد	زن					
۱۰۰	۵۵.۹	۷۱.۳	۵۰.۳	۶۴.۱	۹۳.۹	۶۷.۲	۳۷.۹	۷۳.۵	۴۹.۸	۶۱.۴	۳۶۱	شاغل		
۰	۴۴.۴	۲۸.۷	۴۹.۷	۳۵.۹	۶.۱	۳۲.۸	۶۲.۱	۲۶.۵	۵۰.۲	۳۸.۶	۲۲۷	بیکار		
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۵۸۸	جمع		

اگرچه در جدول فوق، با بالا رفتن مقطع تحصیلی درصد بیکاران کاهش پیدا می‌کند (در مقطع کارشناسی ۶۲ درصد بیکار هستند در مقطع ارشد ۳۲ درصد)، اما این مطلب بدین معنی نیست که با بالا بردن سطح تحصیلات احتمال بیشتری برای یافتن شغلی مناسب به وجود می‌آید. چراکه بسیار فارغ‌التحصیلانی هستند که در شغلی مشغول به کار می‌شوند که تناسبی با مقطع تحصیلی آنها ندارد.

۲. فارغ‌التحصیلان شاغل چقدر در شغلی متناسب با رشته تحصیلی خود مشغول به کار

هستند؟

۷۲ درصد از فارغ‌التحصیلان شاغل بیان کرده‌اند که شغل آنها با رشته تخصصی شان هیچ تناسبی ندارد. ۵/۳ درصد این تناسب را کم و ۷۲٫۸ درصد از فارغ‌التحصیلان شاغل این میزان تناسب را زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند. میانگین این میزان تناسب شغل ۴/۰۶ از ۵ است، یعنی میزان تناسب شغل با رشته تخصصی در بین جمعیت فارغ‌التحصیلان شاغل تقریباً زیاد است. نکته حایز اهمیت آن است که اگرچه بیش از نیمی از فارغ‌التحصیلان بیکار هستند اما ۷ درصد آنها در شغلی مشغول به کارند که هیچ تناسبی با رشته تحصیلی شان ندارد. همچنین از بین فارغ‌التحصیلان شاغل، حدود ۵۱ درصد در مقطع کارشناسی، ۷۴٫۹ درصد در مقطع ارشد و ۹۱٫۳ درصد در مقطع دکتری، تناسب بین شغل و رشته تخصصی شان را زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند. این در حالی است که از بین ۳۸ درصد فارغ‌التحصیلان کارشناسی که شاغل هستند، ۲۳٫۷ درصد آنها در شغلی مشغول به کارند که هیچ تناسبی با رشته تحصیلی آنها ندارد. همین‌طور در بین ۶۷ درصد از فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد شاغل ۴٫۳ درصد و از بین ۹۴ درصد فارغ‌التحصیلان دکتری شاغل، ۲٫۲ درصد در شغلی مشغول به کار هستند که هیچ تناسبی با رشته تحصیلی شان ندارد. ۵٫۷ درصد از مردان و ۱۰٫۶ درصد از زنان فارغ‌التحصیل، اذعان کرده‌اند هیچ تناسبی میان شغل با رشته تخصصی شان وجود ندارد.

از بین فارغ‌التحصیلان تمامی شاخه‌های تحصیلی، بالاترین درصد عدم تناسب شغل با رشته تحصیلی (۲۰ درصد) متعلق به فارغ‌التحصیلان شاخه کشاورزی و دامپزشکی است. و بیشترین تناسب شغل با رشته تحصیلی متعلق به فارغ‌التحصیلان شاخه فنی و مهندسی هستند که از بین آنها ۸۰ درصد شغلشان تناسب زیاد و خیلی زیادی با رشته تحصیلی آنها دارد.

جدول (۳) توزیع فراوانی میزان تناسب شغل با رشته تحصیلی پاسخگویان شاغل به تفکیک

مقطع تحصیلی، جنسیت و شاخه تحصیلی

SD	M (از ۵)	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	اصلاً	
۱,۲۴	۴,۰۶	۵۲,۶	۲۰,۲	۱۴,۴	۵,۳	۷,۲	میزان تناسب شغل با رشته تخصصی دانشگاهی
۱,۵۸	۳,۳۱	۳۳,۹	۱۶,۹	۱۸,۶	۶,۸	۲۳,۷	کارشناسی
۱,۱۲	۴,۱۳	۵۲,۲	۲۲,۷	۱۵,۷	۵,۱	۴,۳	کارشناسی ارشد
۰,۹	۴,۶۳	۸۰,۴	۱۰,۹	۲,۲	۴,۳	۲,۲	دکتری تخصصی
۱,۱۷	۴,۱۹	۵۷,۵	۱۹,۸	۱۲,۳	۴,۷	۵,۷	مرد
۱,۳۵	۳,۸۵	۴۵,۷	۲۰,۵	۱۷,۲	۶	۱۰,۶	زن
۱,۱۶	۴,۱۶	۵۶,۲	۱۸,۶	۱۵,۷	۴,۳	۵,۲	علوم انسانی
۱,۴۹	۳,۷۱	۴۵,۸	۱۸,۱	۱۳,۳	۷,۲	۱۵,۷	علوم پایه
۱,۰۱	۴,۲۲	۵۱,۶	۲۹	۱۲,۹	۳,۲	۳,۲	فنی و مهندسی
۱,۶۴	۲,۸	۲۰	۲۰	-	۴۰	۲۰	کشاورزی و دامپزشکی

فارغ‌التحصیلان شاغل چقدر در سمت شغلی متناسب با مقطع تحصیلی خود مشغول به کار هستند؟

برای سنجش میزان تناسب شغل فارغ‌التحصیلان با مقطع تحصیلی‌شان (سطح تخصص) این سؤال از آنها پرسیده شد «کاری که شما الآن انجام می‌دهید، به چقدر تحصیلات نیاز دارد؟» نتایج نشان می‌دهد: ۲۰,۴ درصد از فارغ‌التحصیلان کارشناسی، ۴۷,۳ درصد از فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد و ۱۹,۵ درصد از فارغ‌التحصیلان دکتری در شغلی مشغول به کار هستند که به تحصیلات کمتر از سطح تخصصی‌شان نیازمند است.

۳. میزان توانایی ایفای نقش فارغ‌التحصیلانی که شاغل هستند، چقدر است؟

در بین فارغ‌التحصیلان شاغل دانشگاه شهید بهشتی، شاخص توانایی ایفای نقش تنها برای ۲/۲ درصد کم و برای ۲۶/۶ درصد این شاخص متوسط ارزیابی شده است و درصد قابل‌ملاحظه‌ای (۷۱/۲ درصد) زیاد و خیلی زیاد از شاخص توانایی ایفای نقش بهره‌مند هستند. میانگین این شاخص ۳/۹۵ است، یعنی توانایی ایفای نقش جمعیت فارغ‌التحصیل شاغل دانشگاه شهید بهشتی زیاد است.

جدول (۴) توزیع فراوانی شاخص توانایی ایفای نقش فارغ‌التحصیلان شاغل دانشگاه شهید بهشتی

SD	M (از ۵)	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	اصلاً	
۰.۹۹	۳.۵۳	۱۹.۲	۳۰.۳	۳۷.۲	۱۱.۱	۲.۲	شاخص کارآمدی
۰.۶۶	۳.۷۸	۱۱.۹	۵۵.۷	۱۳	۱.۴	-	شاخص مهارت‌های علمی
۰.۶۱	۴.۴۸	۵۳.۴	۴۱.۵	۴.۹	۰.۳	-	شاخص جامعه‌پذیری شغلی
۰.۷۸	۳.۹۵	۲۶	۴۵.۲	۲۶.۶	۲.۲	-	شاخص توانایی ایفای نقش

در بین فارغ‌التحصیلان مرد شاغل دانشگاه شهید بهشتی، شاخص توانایی ایفای نقش تنها برای ۱.۴ درصد کم ارزیابی شده است و درصد قابل‌ملاحظه‌ای (۷۳.۹ درصد) زیاد و خیلی زیاد از شاخص توانایی ایفای نقش بهره‌مند هستند. همچنین در بین فارغ‌التحصیلان زن شاغل دانشگاه شهید بهشتی ۳.۳ درصد این شاخص را کم و ۶۷.۳ درصد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند. میانگین این شاخص برای مردان (۴) بیشتر از زنان (۳.۸۶) است. البته این اختلاف بسیار ناچیز است. همچنین میانگین شاخص توانایی ایفای نقش برای فارغ‌التحصیلان شاغل دانشگاه در سه مقطع چندان تفاوت قابل‌تأملی ندارد.

جدول (۵) توزیع فراوانی شاخص توانایی ایفای نقش فارغ‌التحصیلان شاغل دانشگاه شهید

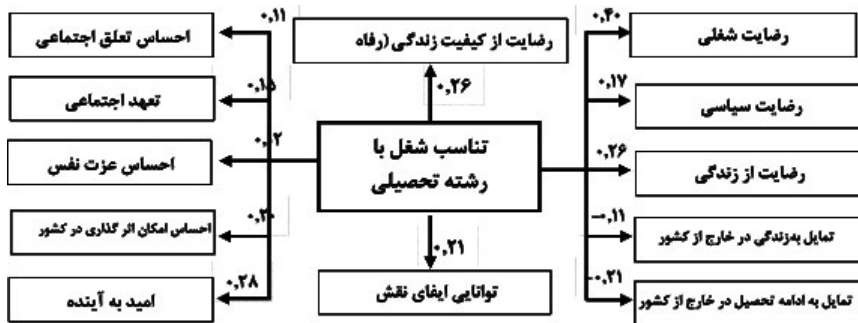
بهشتی به تفکیک جنسیت، مقطع تحصیلی و شاخه تحصیلی

SD	M (از ۵)	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	شاخص توانایی ایفای نقش	
						جنسیت	
۰.۷۷	۴.۰۱	۲۸.۹	۴۵	۲۴.۶	۱.۴	مرد	جنسیت
۰.۷۹	۳.۸۶	۲۲	۴۵.۳	۲۹.۳	۳.۳	زن	
۰.۷۹	۳.۷۸	۱۸.۶	۴۴.۱	۳۳.۹	۳.۴	کارشناسی	مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد دکتری تخصصی
	۰.۷۹	۳.۹۹	۲۸.۱	۴۴.۹	۲۴.۶	۲.۳	
	۰.۷۳	۳.۹۶	۲۳.۹	۴۷.۸	۲۸.۳	-	
۰.۷۵	۴.۰۵	۲۹.۲	۴۷.۴	۲۲.۵	۱	علوم انسانی	شاخه تحصیلی علوم پایه فنی و مهندسی کشاورزی و دامپزشکی
	۰.۸	۳.۷۹	۱۸.۳	۴۷.۶	۲۹.۳	۴.۹	
	۰.۸۷	۳.۸۵	۲۷.۴	۳۳.۹	۳۵.۵	۳.۲	
	۰.۵۵	۳.۶۰	-	۶۰	۴۰	-	

هماهنگی میان اشتغال و آموزش عالی در سطح خرد چه پیامدهایی را به دنبال دارد؟ فارغ‌التحصیلانی که در شغلی متناسب با رشته تحصیلی خود مشغول به کار شدند، در ایفای نقش خود توانمندتر عمل می‌کنند. این هماهنگی شغل و رشته تحصیلی علاوه بر توانای ایفای نقش پیامدهایی دیگری برای فارغ‌التحصیلان به همراه دارد: جدول زیر نشان می‌دهد که با افزایش تناسب شغل با رشته تحصیلی، رضایت از زندگی، رضایت سیاسی، عزت‌نفس، امید به آینده، تعهد اجتماعی، احساس تعلق اجتماعی، احساس اثرگذاری در کشور و احساس رضایت از کیفیت زندگی در بین فارغ‌التحصیلان دانشگاه شهید بهشتی افزایش می‌یابد. و تنها با افزایش تناسب شغل با رشته تحصیلی، تمایل به مهاجرت از کشور برای زندگی و برای ادامه به تحصیل کاهش پیدا می‌کند. به عبارت دیگر اگر فارغ‌التحصیلان در تخصصی که برای آن آموزش دیده‌اند، مشغول شوند، تبدیل به سرمایه انسانی متخصصی می‌شوند که علاوه بر آنکه بهره‌وری اقتصادی

را برای کشور به بار می‌آورند، به لحاظ اجتماعی نیز پیامدهای مثبتی را منجر می‌شود که یکی از مهم‌ترین آن می‌توان به افزایش در رضایت از کیفیت زندگی اشاره کرد.

شکل (۳) مدل پیامدهای تناسب شغل با رشته تحصیلی در میان فارغ‌التحصیلان دانشگاه شهید بهشتی

بیکاری فارغ‌التحصیلان یا عدم تناسب شغل آنان با رشته و مقطع تحصیلی محصول ناهماهنگی در بین دو بخش اشتغال و آموزش عالی در سطح خرد است. همانطور که پیشین به آن اشاره شد، ناهماهنگی در بین دو بخش اشتغال و آموزش عالی، توازن و تعادل بین عرضه و تقاضای نیروی متخصص را بر هم زده و جامعه را دچار بی‌نظمی کرده که این بی‌نظمی به مسائلی چون بیکاری تحصیلکردگان، مهاجرت متخصصین و در نتیجه اتلاف سرمایه منجر می‌شود. اتلاف سرمایه، در واقع شرایطی است که با وجود تخصیص بودجه کلان به تعلیم و تربیت نیروی انسانی و تبدیل آنها به نیروی انسانی متخصص در سطوح مختلف تحصیلی، توان به‌کارگیری و بهره‌مندی از آنها در بخشهای مختلف اقتصادی وجود ندارد. که در نتیجه یا دانش‌آموختگان بیکار هستند یا در شغلی نامتناسب با رشته خود مشغول به کارند.

به‌منظور بررسی میزان اتلاف سرمایه‌ای که از بیکاری و عدم تناسب شغل با رشته و مقطع فارغ‌التحصیلان در سال ۱۳۹۰ بر کشور تحمیل شد، از داده‌ها کلان و نتایج به دست آمده از سطح خرد استفاده کنیم. این بخش با این فرض بررسی شده که نتایج به دست آمده از

فارغ‌التحصیلان دانشگاه شهید بهشتی با احتیاط قابل‌تعمیم به کل فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های کشور است.

تعداد دانشجویان سال ۹۰ را به کمک درصد فارغ‌التحصیلان بیکار دانشگاه شهید بهشتی در مقاطع مختلف تحصیلی را محاسبه و با توجه به میزان هزینه تحصیل هر دوره^۱، اتلاف سرمایه به تفکیک هر مقطع محاسبه شده است. همان‌طور که در جدول ذیل مشخص است در سال ۱۳۹۰ کشور حدوداً پنج میلیارد و هشتصد میلیون دلار متحمل اتلاف سرمایه ناشی از بیکاری تحصیل‌کرده می‌شود. این میزان اتلاف سرمایه زمانی تأمل‌برانگیزتر می‌شود که این مبلغ را به کمک مهم‌ترین صنعت کشور ایران، نفت محاسبه کنیم. اگر قیمت هر بشکه نفت خام در سال ۹۰ را ۱۰۰ دلار در نظر بگیریم، صرفاً به علت بیکاری فارغ‌التحصیلان در این سال حدود پنجاه و هفت میلیون بشکه نفت هدر رفته است.

جدول (۶) جدول اتلاف سرمایه به کمک داده سطح خرد

تعداد دانشجویان سال ۹۰	درصد بیکاران سطح خرد	تعداد بیکار	هزینه تحصیل هر دوره در سال ۹۰	اتلاف سرمایه (بر حسب میلیون ریال)	اتلاف سرمایه (بر حسب دلار ^۱)
۲۸۹۹۱۲۰	۶۲.۱	۱۸۰۰۳۵۳۵۲	۹۱۲۰۰۰۰	۱۶۴۱۹۲۲۴	۴,۹۷۵,۵۲۲,۴۵۵
۴۰۵۰۴۲	۳۲.۸	۱۳۲۸۵۳۷۸	۱۶۲۰۰۰۰۰	۲۱۵۲۲۳۱	۶۵۲,۱۹۱,۲۶۴
۴۷۳۱۵	۶.۱	۲۸۱۶۲۱.۵	۳۹۰۰۰۰۰۰	۱۱۲۵۶۲.۴	۳۴۱,۰۹۸,۱۳۶
۳۳۵۱۴۷۷		۱۹۳۶۰۹۳۵۱		۱۸۶۸۴۰۱۸	۵,۶۶۱,۸۲۳,۵۳۳

منبع: محاسبات محقق بر اساس داده‌های مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۹۱

۱. بر اساس جزئیات هزینه سرانه دانشجویان در سال ۱۳۹۰، برای تحصیل هر دانشجو در مقطع کارشناسی دو میلیون و ۲۸۰ هزار تومان، در مقطع کارشناسی ارشد ۵ میلیون و ۴۰۰ تومان و در مقطع دکتری تخصصی ۷ میلیون و ۸۰۰ تومان هزینه برآورد شده است. <http://www.mchnews.com/fa/newsdetail.aspx?NewsID=1263268>

۲. دلار با نرخ ۳۲۵۰ تومان محاسبه شده است

همانطور که در قسمت پیشین نیز اشاره شد، علاوه بر بیکاری تحصیلکرده‌گان، عدم تناسب شغل با رشته و مقطع تحصیلی فارغ‌التحصیلان نیز برگرفته از ناهماهنگی و بی‌نظمی در بین دو بخش آموزش و اشتغال است که نهایتاً به اتلاف سرمایه می‌انجامد. به همین منظور به کمک آمار دانشجویان سال ۱۳۹۰ و با استفاده از یافته‌های سطح خرد که نشان‌دهنده درصد فارغ‌التحصیلانی است که در رشته و یا سمتی نامتناسب با رشته و مقطع تحصیلی‌شان مشغول به کار هستند، به محاسبه میزان اتلاف سرمایه‌ای که این دو مسئله به کشور در سال ۹۰ تحمیل کرده است، می‌پردازیم:

جدول (۷) شاخص اتلاف سرمایه نشئت گرفته از نامناسب بودن شغل با رشته تحصیلی

اتلاف سرمایه (برحسب دلار)	اتلاف سرمایه (برحسب میلیون ریال)	هزینه تحصیل هر دوره در سال ۹۰	تعداد شاغلانی که در شغلی نامناسب با رشته‌شان مشغول به کار هستند	درصد شاغلانی که شغلشان با رشته تحصیلی‌شان اصلاً و یا کم تناسب دارد	تعداد دانشجویان سال ۹۰	
۲۴۸۱۲۸۹۹۰۵	۸۰۶۴۱۹۲۱۹۲	۹۱۲۰۰۰۰	۸۸۴۲۳۱۶	۳۰۵	۲۸۹۹۰۱۲۰	کارشناسی
۱۸۹۷۸۳۹۸۷	۶۱۶۷۹۷۹۵۰۷۶	۱۶۲۰۰۰۰۰	۳۸۰۷۳۰۹۴۸	۹۴	۴۰۵۰۰۴۲	کارشناسی ارشد
۳۶۹۰۵۷۰۰	۱۱۹۹۴۳۵۲۰۵	۳۹۰۰۰۰۰۰	۳۰۷۵۰۴۷۵	۶۵	۴۷۰۳۱۵	دکتری تخصصی
۲۷۰۷۹۷۹۵۹۲	۸۸۰۰۹۳۳۶۷۰۴۶		۹۲۵۳۸۱۰۰۲۳	۴۶۴	۳۳۵۱۴۷۷	جمع

منبع: محاسبات محقق بر اساس داده‌های مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۹۱

اگر بتوان وضعیت فارغ‌التحصیلان دانشگاه شهید بهشتی را معرفی برای وضعیت دانشجویان همه دانشگاهها دانست، می‌توان محاسبه کرد که مبلغی معادل دو میلیارد و

۱. دلار با نرخ ۳۲۵۰ تومان محاسبه شده است

هفتصد میلیون دلار میزان خسارت مالی است که در سال ۹۰ در قبال ناهماهنگی اشتغال و آموزش در بین جمعیت شاغل فارغ‌التحصیل به کشور تحمیل شده است. این حجم پول را می‌توان به کمک قیمت نفت به‌خوبی درک کرد. بنا به روایت اسناد، قیمت نفت در سال ۱۳۹۰ را ۱۰۰ دلار در نظر می‌گیریم. این میزان اتلاف سرمایه که ناشی از ناهماهنگی اشتغال با آموزش عالی است، معادل قیمت بیست‌وهفت میلیون بشکه نفت در سال ۹۰ است. به عبارت دیگر بی‌نظمی در یک سیستم اجتماعی که در آن بخشهای اشتغال و آموزش عالی با یکدیگر هماهنگ عمل نمی‌کنند، این چنین خسارتی را به کشور و دولت تحمیل می‌کند. خسارتی معادل بیست‌وپنج میلیون بشکه نفت. نفتی که در آن سال، یکی از بالاترین قیمت‌های خود را در تاریخ ایران تجربه کرده است.

جدول (۸) شاخص اتلاف سرمایه نشئت‌گرفته از نامناسب بودن شغل با مقطع تحصیلی

انواع مدرک تحصیلی	تعداد دانشجویان ۱۳۹۰	مقطع تحصیلی مورد نیاز	درصد	درصد از دانشجویان	سالهای تحصیل اتلاف شده	هزینه‌های سالهای تحصیلی اتلاف شده	اتلاف سرمایه (برحسب میلیون ریال)
لیسانس	۲۸۹۹۱۲۰	دیپلم و زیر دیپلم	۱۱.۹	۳۴۴۹۹۵.۲۸	۴ لیسانس	۹۱۲۰۰۰۰	۳۱۴۶۳۵۶.۹۵۳۶
		فوق دیپلم	۸.۵	۲۴۶۴۲۵.۲۰	۲ سال کاردانی به کارشناسی	۳۶۰۰۰۰۰	۸۸۷۱۳۰.۷۲
		لیسانس	۶۱	۱۷۶۸۴۶۳.۲۰	متناسب		
		فوق لیسانس	۱۶.۹	۴۸۹۹۵۱.۲۸			

آخرین مدرک تحصیلی	تعداد دانشجویان ۱۳۹۰	مقطع تحصیلی مورد نیاز	درصد از دانشجویان	سالهای تحصیلی اتلاف شده	هزینه‌های سالهای تحصیلی اتلاف شده	اتلاف سرمایه (برحسب میلیون ریال)	
فوق لیسانس	۴۰۵۰۴۲	دیپلم و زیر دیپلم	۳.۹	۲ سال فوق لیسانس + ۴ سال لیسانس	۲۵۳۲۰۰۰۰	۳۹۹۹۷۰.۸۷۴۱۶	
		فوق دیپلم	۱.۶	۲ سال فوق لیسانس + ۲ سال کاردانی به کارشناسی	۱۹۸۰۰۰۰۰	۱۲۸۳۱۷.۳۰۵۶	
		لیسانس	۴۱.۸	۲ سال فوق لیسانس	۱۶۲۰۰۰۰۰	۲۷۴۲۷۸۲.۴۰۷۲	
		فوق لیسانس	۴۴.۵	متناسب			
		دکتری	۷.۸				
دکتری	۴۷۳۱۵	لیسانس	۶.۵	۵ سال دکتری + ۲ سال ارشد	۵۵۲۰۰۰۰۰	۱۶۹۷۶۶.۲۲	
		فوق لیسانس	۱۳	۵ سال دکتری	۳۹۰۰۰۰۰۰	۲۳۹۸۸۷.۰۵	
		دکتری	۸۰.۴	متناسب			
جمع کل						۷۷۱۴۲۱۱.۵۳۰۵۶	

بحث

مطابق با نظریه کارکردگرایی ساختاری، اشتغال و آموزش، اجزای نظام اجتماعی محسوب می‌شوند که هرکدام دارای کارکرد یا وظیفه‌ای است. ایفای نقش هماهنگ آنها با یکدیگر و با سایر اجزاء تعادل و نظم اجتماعی را در نظام به وجود می‌آورد. از این رو هماهنگی میان دو بخش اشتغال و آموزش ضرورتی کارکردی برای کارآمدی نظام اجتماعی محسوب می‌شود. همچنین بر اساس تئوری توسعه اقتصاد و آموزش، این هماهنگی در راستای تربیت نیروی انسانی متخصصی خواهد بود که با صلاحیتها و شایستگیهای موردنیاز بازار کار متناسب باشد (کارآمدی آموزشی). این چنین نیروی متخصصی تنها حاصل نظم در سیستم است که بنا به وعده کارکردگرایی ساختاری منجر به کارآمدی نظام می‌شود. بدین ترتیب اگر در سیاست‌گذاریهای اجتماعی که در واقع سازوکار سازماندهی شده حکومتی برای دستیابی به اهداف کلان جامعه است، این دو بخش را به‌گونه‌ای هماهنگ و متناسب با یکدیگر طراحی کنیم، منجر به تدوین برنامه‌ها و اقداماتی خواهد شد که نمود عینی آن در سطح کلان تناسب خروجیهای آموزش عالی و نیازهای بخش دولتی و خصوصی بازار کار و در سطح خرد اشتغال فارغ‌التحصیلان در رشته و سطح تخصصی آنها خواهد بود. در این شرایط است که فارغ‌التحصیلان دانشگاهی پس از اتمام دوره تحصیلی مشغول به فعالیتی می‌شوند که برای آن تخصص دیده‌اند. این وضعیت علاوه بر آنکه رضایت شغلی آنان را افزایش می‌دهد، احساس تعلق به جامعه و احساس مفید بودن و در نتیجه احساس تعهد اجتماعی در آنان بشدت افزایش می‌یابد. لذا این امر علاوه بر آنکه احساس رضایت از کیفیت زندگی را به همراه دارد، تمایل به مهاجرت را در آنها کاهش می‌دهد. به همین ترتیب هدف سیاست‌گذاریهای اجتماعی که دستیابی به رفاه حداکثر و رسیدن به نظم مطلوب است، محقق خواهد شد. یافته‌های این پژوهش نشان داد بر اساس آنچه در چارچوب تئوریک بدان پرداخته شد،

به هر میزان در اسناد بالادستی و برنامه‌های توسعه، سیاستگذاری دقیق و هماهنگی بین دو بخش اشتغال و آموزش بر مبنای نیازمندیهای کمی و کیفی یکدیگر طراحی و تدوین شود، تعادل بیشتری در بین تربیت نیروی متخصص و ایجاد فرصت برای به‌کارگیری این نیروهای متخصص ایجاد خواهد شد. حال آنکه تحلیل محتوای برنامه‌های توسعه از کم‌توجهی به هماهنگی این دو بخش در سطح سیاستگذاری حکایت دارد؛ تأکید بر افزایش کمی آموزش عالی بویژه در مقاطع تحصیلات تکمیلی و بی‌توجه به تناسب با نیازهای بازار کار، برنامه‌ریزی در سیاستگذاریهای اشتغال، تعیین اهداف کمی در تعداد مشاغل ایجاد شده بدون در نظر گرفتن سطح مهارت و تخصص موردنیاز در فرصتهای شغلی مدنظر و بدون سنجش نیازهای بخشهای مختلف فعالیت اقتصادی (کشاورزی، صنعت و خدمات)، و درنهایت بدون توجه به بخش آموزش، به‌ویژه نیروهای تحصیلکرده، از جمله مصادیق این کم‌توجهی است. در واقع، درحالی‌که نظام آموزش عالی، بدون اطلاع از نیازهای کمی و کیفی بخش اشتغال، اقدام به تربیت نیروی متخصص می‌کند (بدون توجه به کیفیت)، نظام اشتغال کشور نیز بدون سنجش نیازهای جامعه و بدون اطلاع از وضعیت نیروی انسانی متخصص، به تعیین اهداف کمی برای ایجاد فرصتهای شغلی اقدام می‌کند. یافته‌های پژوهش در سطح خرد گواه روشنی است بر این چرخه معیوب سیاست‌گذاری اجتماعی در حوزه اشتغال و آموزش عالی.

بررسی وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاه شهید بهشتی به‌عنوان یکی از بهترین دانشگاههای کشور، آیین‌نامه‌ای تمام‌نما از وضعیت ناهماهنگ سیاستگذاری در حوزه اشتغال و آموزش است. حدود ۴۰ درصد از فارغ‌التحصیلان دانشگاه شهید بهشتی بیکار هستند. و سهم بیشتر این افراد را فارغ‌التحصیلان مقطع کارشناسی با ۶۲ درصد و سپس فارغ‌التحصیلان مقطع ارشد با ۳۳ درصد شامل می‌شود. نکته جالب توجه آنکه اولاً از بین ۳۸ درصد فارغ‌التحصیلان مقطع کارشناسی که شاغل هستند، ۲۴ درصد آنها اذعان کرده‌اند که شغلشان هیچ تناسبی با رشته تحصیلی‌شان ندارد. ثانیاً با وجود اینکه فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد بیشتر از

فارغ‌التحصیلان کارشناسی موفق شده‌اند که شغلی برای خود بیابند، حدود ۹ درصد آنها در شغلی مشغول به کار هستند که بی‌تناسب یا کم ارتباط با رشته تحصیلی‌شان است و علاوه بر آن تنها در ۴۴.۵ درصد موفق شده‌اند در شغلی متناسب با سطح تخصصی خود مشغول به فعالیت بشوند و بیشتر از ۴۰ درصد در شغلی مشغول هستند که نیاز به تخصص کارشناسی دارد. این در حالی است که فارغ‌التحصیلان کارشناسی در ۶۱ درصد موارد موفق شده‌اند در شغلی متناسب با مقطع تحصیلی خود مشغول به فعالیت شوند. این امر بیانگر این مهم است که لزوماً افزایش سطح تحصیلات احتمال یافتن شغلی مناسب با رشته تحصیلی و میزان تخصص را افزایش نمی‌دهد. به علاوه یافته‌ها نشان داد ۶ درصد از فارغ‌التحصیلان دکتری دانشگاه شهید بهشتی، بیکار است. اما نکته قابل تأمل آن است که از بین ۹۴ درصد فارغ‌التحصیل شاغل مقطع دکتری اولاً حدود ۶.۵ درصد در شغلی بی‌تناسب یا کم ارتباط با رشته تحصیلی‌شان مشغول هستند و ثانیاً حدود ۲۰ درصد، در جایگاهی مشغول به تحصیل هستند که به تحصیلاتی کمتر از سطح تخصصشان نیازمند است. این عدم تناسب در این سطح تخصصی جای تأمل بیشتری دارد. این امر را شاید بتوان با گسترش بی‌رویه آموزش عالی در کشور و بدتر از آن افزایش حداکثری جذب دانشجوی در دوره دکتری و نادیده گرفتن بحران بیکاری فارغ‌التحصیلان دکتری مورد بررسی قرار داد. ادامه این روند، بیکاری جمعیت متخصص و تحصیلکردگان دانشگاهی را روز به روز افزایش می‌دهد. و این امر خود با کاهش تعهد اجتماعی، کاهش رضایت از زندگی، کاهش رضایت سیاسی، کاهش امید به آینده، کاهش احساس تعلق اجتماعی و احساس اثرگذاری در کشور و افزایش تمایل به مهاجرت از کشور در بین آنها منجر خواهد شد.

علاوه بر موارد مذکور، بیکاری نیروی انسانی تحصیلکرده و یا اشتغال در جایگاهی که با رشته تحصیلی و یا میزان تخصصشان بی‌ارتباط باشد، به‌منزله اتلاف سرمایه در کشور است. اگر این سالهای تحصیلی اتلاف شده را در هزینه‌های سرانه دانشجویی ضرب کنیم، حاصل

آن عددی است که معرف میزان سرمایه اتلاف شده محسوب می‌شود. از بین فارغ‌التحصیلان دانشگاه شهید بهشتی حدود ۶۰ درصد شاغل هستند. از بین این فارغ‌التحصیلان شاغل حدود ۷ درصد در شغلی مشغول هستند که بی‌تناسب با رشته تحصیلی‌شان است. و میزان قابل توجهی در سمتی پایین‌تر از تخصصشان مشغول به فعالیت هستند. هر کدام از این شرایط به منزله اتلاف سرمایه و اعتبار کشوری محسوب می‌شود. این شرایط احتمالاً به این علت محقق شده که یا شغلی متناسب با شرایط خود نیافته‌اند و یا چنین شغلی مزایای کمتری داشته است. به هر دلیلی که این شرایط به وجود آمده باشد پیامدهای منفی فراوانی را به سمت جامعه روانه می‌کند. علاوه بر اتلاف سرمایه دو میلیارد و چهارصد میلیون دلاری که حقیقتاً مبلغی قابل توجه است، منجر به اتلاف نیروی انسانی متخصص می‌شود. سرمایه‌ای که می‌تواند در پستی دیگر توانمندی بیشتری از خود نشان دهد و مفیدتر واقع شود، در نتیجه این وضعیت احساس نارضایتی اجتماعی در میان قشر تحصیلکرده رخ می‌کند و به همراه خود ناامیدی و تمایل به مهاجرت را به همراه می‌آورد. همه این پیامدهای منفی با تدبیری مناسب در هماهنگی میان اشتغال و آموزش عالی در سیاست‌گذاری در اسناد بالادستی و تحقق دقیق و درست هر کدام از آنها رفع شده و شرایط را برای بهره‌وری از نیروی انسانی متخصص فراهم می‌کند، به طوری که نه تنها منجر به اتلاف سرمایه نمی‌شود بلکه باروری اقتصادی را به همراه دارد.

همچنین نتایج این تحقیق از وضعیت نامطلوب فارغ‌التحصیلان زن از نظر وضعیت شغل و جایگاه شغلی حکایت دارد. حدود ۵۰ درصد از زنان فارغ‌التحصیل بیکار بودند. این در حالی است که ۲۶.۵ درصد از فارغ‌التحصیل مرد چنین شرایطی را داشته‌اند. در واقع فشار بیکاری تحصیلکردگان بیشتر بر جامعه زنان وارد می‌شود. متأسفانه این در حالی است که میل و رغبت به ادامه تحصیل در زنان روزبه‌روز بیشتر از مردان می‌شود. تصاحب ۶۰ درصدی ورودی دانشگاهها توسط دختران گواهی بر آن است. بدیهی است که این امر توازن جمعیتی

در دانشگاهها را بر هم می‌زند. افزایش رغبت به ادامه تحصیل در زنان با خود میل به اشتغال را نیز به همراه می‌آورد. اما هنوز بازار کار کشور نتوانسته خود را برای ورود زنان به مشاغل مختلف و در جایگاههای متفاوت همگون کند. نتایج نشان داد حدود ۱۱ درصد از زنان مشغول به کاری شده‌اند که هیچ تناسبی با رشته تحصیلی‌شان ندارد. این در حالی است که این میزان برای مردان تقریباً یک دوم آن است. نتیجه این ناهماهنگی و ناهمگونی، بیکاری بیش‌ازپیش زنان، میل به ادامه تحصیل بیشتر برای فرار از بیکاری، افزایش افسردگی در آنان، تأخیر در سن ازدواج و تعلل در تولید نسل در بین زنان جوان است.

بر اساس نتایج تحقیق حاضر، به‌منظور دستیابی به توسعه پایدار و تحقق رفاه اجتماعی از گذرگاه سیاست‌گذاری اجتماعی کارآمد که در بین ارکان آن علی‌الخصوص اشتغال و آموزش ارتباط متقابل و هماهنگی برقرار است، پیشنهاد می‌شود به‌منظور تدوین اهداف کمی و کیفی در این دو حوزه در گام اول مشاغل تخصصی موردنیاز کشور در زمان حال و آینده بررسی و پیش‌بینی شود، در گام بعد، گرایشهای علمی بر اساس نیازهای بازار کار به تفکیک سطح تخصصی معین و به وزارت علوم ابلاغ شود. در وهله سوم، نظام علمی کشور در جهت تطبیق آموزشها و مهارتهای عرضه‌شده با مهارتها و تخصصهای موردنیاز فرایندهای تولیدی و خدماتی، سیاستهای آموزشی و گزینشی را مدنظر قرار دهد. این بررسی و سنجشها برای هر استان با در نظر گرفتن شرایط، فرصتها، ظرفیتهای و نیازهای منطقه به‌طور مجزا صورت گیرد. در نهایت خروجی این مراحل، به تدوین نظام جامع اشتغال و آموزش در کشور منجر خواهد شد که کمک شایانی در طراحی سیاست‌گذاری اجتماعی خواهد کرد که علاوه بر آنکه زمینه‌ساز تحقق اهداف نظام اجتماعی از جمله رشد اقتصادی می‌شود، توسعه و رفاه اجتماعی را برای کشور به ارمغان خواهد آورد.

ملاحظات اخلاقی

منابع مالی

این مقاله بخشی از رساله کارشناسی ارشد یکتا آشوری با عنوان «بررسی پیامدهای اجتماعی سیاست‌گذاریهای اشتغال و آموزش عالی (با تأکید بر نظم اجتماعی و رفاه)» در گروه جامعه‌شناسی در دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید بهشتی به راهنمایی دکتر داود پرچمی است.

مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در طراحی، اجرا و نگارش همه بخشهای پژوهش حاضر و مقاله استخراج‌شده مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

بنا به اظهار نویسندگان در این مقاله هیچ‌گونه تعارض منافی وجود ندارد.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان کلیه نکات اخلاقی پژوهش از جمله رضایت آگاهانه و عدم آسیب زدن به شرکت‌کنندگان را در این مقاله رعایت کرده‌اند.

- Aga Khani, A. (2008). Graduation, unemployment or employment: Matching the number of graduates with the employment needs of the community. Yazd, Niko Ravesh publishing (in Persian)
- Arani, A. M.D., M. s. Arani and M. naghizadeh (2009). Education and Development: New Topics in Education Economics, Ney Publishing(in Persian)
- Azizi, N. A. (2004). "Employment and Higher Education: Strategies to link higher education with labor market needs." Research and planning in higher education 31-32:27, 198-171 (in Persian)
- Babbie, Earl R (2009), Research Methods in Social Sciences of Tehran, Samat.
- Chalabi, M. (1996). Sociology of order Description and theoretical analysis of social order. Tehran, Ney. (in Persian)
- Dabagh, R. (2005). "Employment policies of different countries and Iran." Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education 37,147-166. (in Persian)
- Economic, m. B. H. (2014). Investigating the status of economic participation rate and unemployment rate of university graduates in the years 1392-1392. Tehran Chamber of Commerce, Industries, Mines and Agriculture
- Entezari, y. (2009). "Providing a model for harmonizing the higher education system with knowledge-based developments in the employment system; the case of the Fifth Economic, Social and Cultural Development Plan of the Islamic Republic of Iran." Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education 53,1-28 (in Persian)
- Iran, m. A (Autumn 2019). Labor Force Survey Report, Fall 2017 Statistical Center of Iran.
- Kamkar, M. (2003). "What is social policy?" Social Welfare 10:19, 30-11 (in Persian)
- Khodad hoseini, H. and E. Baharifar (2005). Higher Education and Employment System (Challenges, Approaches and Perspectives) Tehran, University Publishing Organization.38: 20. (in Persian)
- Madani, s. and E. Faizzadeh (2000). "Social Security and Social Welfare:" Indicators to Explain and Measure. " Social Security 7:23.. 232-209. (in Persian)

- Mohaqeqi Kamal, H., Rafiey, H., Sajjadi, H., Abassian, E., & Rahgozar, M. (2014). Estimating social welfare in Iran using a new composite index. *Journal of Social Welfare*, 14(52), 7-32. (in Persian)
- Mor, K. B. (2010). Introduction to social policy. Tehran, Higher Institute of Social Security Research, *sociologists* 32:27.. (in Persian)
- Parchami, D. (2012). "Comparative study of the relationship between order in society and scientific progress." *Journal of Social Analysis* 61.,65-102. (in Persian)
- Patrick, T. F. (2004). What is welfare theory, social policy? Tehran, Higher Institute for Social Security Research. (in Persian)
- Rahmani, R. and E.N. Katoli (2003). "Challenges of the Higher Education System in Relation to Graduate Employment." Collection of selected articles and abstracts of accepted articles of the first conference on employment and the higher education system of the country. (in Persian)
- Ritzer, J. ; (2010). *Sociological theory in contemporary times*, Tehran, Scientific Publications(in Persian).
- Shojayi.M (2007). "The country's higher education system and the employment of graduates." Collection of selected articles and abstracts of accepted articles of the third biennial conference on employment and higher education system of the country. (in Persian)
- Tootoonchi, j. and Nasirizade,R (2007). "Government, Higher Education and Employment: Opportunities and Threats." Collection of selected articles and abstracts of accepted articles of the third biennial conference on employment and higher education system of the country.
- Vahidi, P. (2003). *J Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education.*" 8(4): 183-225., (in Persian)
- Vahidi. P(2002). "Comparative study of Iranian labor market policies in the third program," *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education* 8 (4): 183-225.
- Welfare ;, s. organization(2000). *Towards a comprehensive social welfare system*. Tehran, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences.